

مروری بر «برنامه اقدام جهانی برای پایان دادن به مسئله بی‌تابیتی»

معاونت پژوهش‌های اجتماعی - فرهنگی
دفتر مطالعات آموزش و فرهنگ

کد موضوعی: ۲۷۰
شماره مسلسل: ۱۶۹۲۷
اسفندماه ۱۳۹۸

مروری بر «برنامه اقدام جهانی برای پایان دادن به مسئله بی‌تابعیتی»

مقدمه

برنامه اقدام جهانی برای پایان دادن به مسئله بی‌تابعیتی (۲۰۱۴-۲۴) سه هدف بنیادین دارد:

الف) حل مسائل مهم بی‌تابعیتی،

ب) جلوگیری از بروز موارد جدید بی‌تابعیتی از زمان اجرای طرح،

ج) شناسایی بهتر و محافظت از جمعیت بی‌تابعیت.

همین‌طور، برنامه مذکور متشکل از ۱۰ اقدام اساسی است که به‌طور مفصل در متن برنامه توضیح داده شده است. بنابراین، در ادامه تنها به بیان برخی نکات تکمیلی درباره برنامه مزبور خواهیم پرداخت:

۱. یکی از نکات مهم این برنامه، تصمیم کمیساریای عالی سازمان ملل برای حمایت عملیاتی از جمعیت‌های بی‌تابعیت از طریق پروژه‌هایی برای تأثیرگذاری بر دولت‌ها و جامعه مدنی است. در نتیجه، تصمیم مذکور می‌تواند اعلام رسمی این سازمان برای مداخلات مثبت یا منفی در کشورهای مختلف و از جمله ایران باشد. در این چارچوب، ایجاد کمپین‌هایی برای کمک به افراد بی‌تابعیت، حمایت از تأسیس و فعالیت برخی گروه‌های مدنی، برگزاری گردهمایی‌های چندجانبه، تلاش برای استقرار تیم‌های سیار و... قابل پیش‌بینی هستند.

۲. پنهان بودن برخی مفاد و به‌واقع، عدم شفافیت، دیگر مسئله برنامه است. برای مثال، در بخش‌های مختلف برنامه از ضرورت عمل به موارد زیر سخن به میان آمده است:

- تعهدات دولت‌های خاص در مفاد نشست وزیران کمیساریای عالی پناهندگان سازمان ملل متحد،
- تعهدات به‌وجود آمده در مفاد شورای بازبینی دوره‌ای جهانی شورای حقوق بشر،
- توصیه‌هایی که توسط نهادهای معاهده حقوق بشر سازمان ملل متحد طی دستورالعمل‌های خاص در متون معاهدات به دولت‌های خاص ارائه شده.

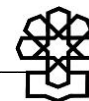
این تأکید چندباره در حالی صورت می‌گیرد که مصداق «دولت‌های خاص» و «تعهدات مربوطه» هرگز به‌صراحت بیان نشده‌اند. به‌علاوه، اگرچه برنامه اقدام جهانی برای رفع بی‌تابعیتی، اشاره‌هایی به مفهوم «جمعیت بی‌تابعیت جهانی» کرده است، اما درباره بزرگ‌ترین «جمعیت‌های آواره جهان» یعنی

شهروندان فلسطینی و افغان- که به‌رغم بهره‌مندی بالقوه از تابعیت، از حقوق اولیه انسانی خود محروم هستند- سخنی نگفته است.

۳. دیگر مسئله قابل تأمل، آگاهی کمیساریای عالی پناهندگان سازمان ملل، پیرامون موانع حقوقی و بالخصوص موانع اجتماعی و سیاسی برنامه رفع بی‌تابیتی است. بر این مبنا، درحالی که برخی موانع حقوقی ممکن است به قانون اساسی بعضی کشورها مربوط باشد، یکی از جدی‌ترین دلایل این تأکید، گسترش بحران اقتصادی جهانی و نیز چالش‌های اجتماعی-سیاسی سرازیر شدن مهاجران از کشورهای بحران‌زده خاورمیانه به کشورهای اروپای غربی و نیز مهاجران حوزه آمریکای مرکزی و جنوبی به کشورهای آمریکای شمالی است؛ امری که نگرانی‌هایی را درباره قدرت‌یابی مجدد راست‌گرایان افراطی در کشورهای مهاجرپذیر در پی داشته و به‌طور ویژه در مسائل مرزی مکزیک و ایالات متحده آمریکا قابل مشاهده است.

۴. دو ایده اصلی و مفید این برنامه برای جمهوری اسلامی ایران عبارت است از:

- انجام پیگیری‌ها و هماهنگی‌های لازم برای حصول اطمینان از کسب تابعیت پدری توسط فرزندان مهاجرانی که بنا به ملاحظات اسلامی و انقلابی از کشورهای جنگ‌زده اطراف به کشور ایران وارد شده و تحت حمایت‌های اسلامی و انسانی ایرانیان قرار گرفته‌اند.
- حمایت از بازگرداندن تابعیت به پناهندگان و بازگشت مهاجران، در چارچوب توافقنامه‌های سه‌جانبه میان کشورهای مهاجرفرست، ایران و کمیساریای عالی پناهندگان سازمان ملل.
- ۵. نکته دیگری که می‌تواند برای نظام‌های سیاست‌گذاری و قانون‌نویسی جمهوری اسلامی ایران مفید باشد، تأکید بر تعیین الزامات و مراحل قانونی صریح و روشن برای اعطای تابعیت است؛ ازجمله ضرورت معین کردن تعداد سال‌های اقامت لازم یا مشخص کردن هزینه‌های درخواست تابعیت. بر این اساس، شفافیت و وضوح الزامات و مراحل قانونی واگذاری تابعیت، بیش از سهولت یا دشواری آن مراحل حائز اهمیت است. به دیگر سخن، صراحت و وضوح الزامات و مراحل قانونی اعطای تابعیت باید مقاصد زیر را پیگیری نماید:
  - ایجاد زمینه لازم برای دسترسی افراد متقاضی اخذ تابعیت ایران به امکانات اولیه آموزشی، بهداشتی و درمانی، سکونت و... از طریق تعریف انواع مختلف اقامت قانونی متناسب با متقاضیان.
  - تلاش برای تولید آمار و اطلاعات مربوط به وضعیت جمعیت‌های بی‌تابعیت -به‌صورت ملی- به‌منظور ایجاد زمینه برای برنامه‌ریزی و ساماندهی آسیب‌های احتمالی.
  - اجتناب از روش‌های پر زحمت، طولانی و ایجاد شرایط دشوار برای متقاضیان دریافت تابعیت.
  - صدور اسناد تابعیت برای آنهایی که صلاحیت‌اش را دارند.

۶. مسئله شباهت حقوق زنان و مردان، یکی از ارکان برنامه اقدام جهانی برای رفع بی‌تابیتی است؛ مسئله‌ای که جمهوری اسلامی ایران نمی‌تواند نسبت به آن بی‌توجه باشد، بلکه باید رویکرد خود را مطابق موازین عقلی و شرعی تبیین نماید تا در آینده مجبور به تن دادن اجباری به گفتار رقیب نشود. اهمیت این بحث زمانی آشکار می‌شود که بدانیم اتخاذ هر تصمیمی در این حوزه تبعات فرهنگی، سیاسی، امنیتی خاصی را برای کشور به دنبال خواهد داشت. کما اینکه احتمالاً یکی از اولین تبعات اتخاذ رویکرد مشابهت حقوق زنان و مردان - در بحث انتقال تابعیت به فرزندان - گسترش مهاجرت دختران ایرانی مجرد به خارج از کشور بوده و فصل جدیدی از ارتباطات میان‌فرهنگی ایران و غرب را رقم خواهد زد.

۷. اگرچه جمهوری اسلامی ایران، با انواع رفتارهای تبعیض‌آمیز مخالف است، اما ادعای مقابله با تبعیض همواره یکی از مستمسک‌های نهادهای بین‌المللی تحت سلطه آمریکا برای متهم کردن ایران و حمایت از فرقه‌های ساخته دست استعمار - همچون فرقه ضاله بهائیت - است.

همان‌طور که مشاهده می‌شود «برنامه اقدام جهانی برای پایان دادن به مسئله بی‌تابیتی» به‌عنوان یک سند بین‌المللی واجد نقاط ضعف و قوتی است که می‌تواند در راستای اصلاح و ارتقای مسئله «تعیین تکلیف تابعیت فرزندان حاصل از ازدواج زنان ایرانی و مردان خارجی» که مدتی است توجه قوای مجریه و مقننه را به خود مشغول کرده است، مورد بهره‌برداری واقع شود.

برای مثال، یکی از نواقص رویکرد کنونی مسئولان کشور به این مسئله، خلط میان مفهوم تابعیت و اقامت برای حل معضل مهاجران است؛ مسئله‌ای که در این سند مورد توجه قرار دارد. زیرا تابعیت امری ذاتاً سیاسی است و به دوره آغاز تجدد مربوط می‌شود که دولت-ملت‌های مدرن به معنای جدید آن در این زمان فراگیر شدند و از این جهت، مسئله تابعیت به معنای نوعی تعهد سیاسی - حقوقی متقابل میان یک شخص و دولت متبوع اوست. درحالی‌که مسئله اقامت به دوره سرمایه‌داری متأخر بازمی‌گردد که طی آن افراد با انگیزه‌های متفاوتی مثل ادامه تحصیل، دستیابی به فرصت‌های بهتر زندگی، تجارت و اشتغال به مناطق دیگر جهان سفر و در آن اقامت می‌کنند.

بنابراین، عدم تفکیک میان مفاهیم اقامت و تابعیت در کشور ما سبب شده است تا سیاستگذاری حوزه مهاجرت در ایران درگیر یک فضای صفر و یک یا حداقلی و حداکثری شود و از این جهت نسبت به حقوق مهاجران - که عموماً مشتمل بر خواهران و برادران مسلمان از کشورهای همسایه هستند - سهل‌انگاری‌های چالش‌آفرینی صورت پذیرد که در نتیجه آن، نه تنها افراد مهاجر از حقوق اقامتی‌شان برخوردار نمی‌شوند، بلکه به‌رغم پیوندهای عاطفی و تاریخی دو ملت حقوق این عزیزان مورد غفلت و احجاف قرار گرفته است. در این چارچوب، شایسته آن است که بنا به اهداف متفاوت افراد مختلف از

مهاجرت، انواع متنوعی از اقامت، شامل اقامت دائم و موقت (نظیر اقامت کاری، تحصیلی، فعالیت فرهنگی و صلح‌طلبانه، خدمات علمی - پژوهشی و...) تعیین شده و حدود وظایف و اختیارات آن روشن شود.^۱ اهمیت این موضوع زمانی آشکار می‌شود که بدانیم روند مهاجرت در منطقه ما طبیعی نبوده و نیست، بلکه عمده مهاجرت‌ها در منطقه غرب و جنوب غرب آسیا در راستای دسترسی به توسعه و از جمله تقاضای مهاجرت برای تحصیل یا تجارت انجام نگرفته، بلکه عمدتاً پیرامون جنگ و آتش‌افروزی بیگانگان به‌وقوع پیوسته است و اصطلاحاً عمده مهاجرین منطقه ما جنگ‌زده هستند. بنابراین، ورود مهاجران به ایران بسیار دفعی و از سر جبر روزگار بوده است و نه تدریجی و طی زمان؛ امری که سبب شده است تا قوانین مهاجرت در ایران متناسب با رشد مهاجرت‌ها پیشرفت نکرده و در یک وضعیت پس‌افتادگی واقع شود.

در این شرایط، روی دیگر بحران‌های بی‌تابی، چالش‌های اعطای بی‌ضابطه تابعیت است. زیرا اختلاط میان اقامت و تابعیت سبب می‌شود تا در صورت اعطای تابعیت به این عزیزان با بحران جدیدی مواجه شویم که یک سوی آن ایجاد موجی از شهروندان دوتابعیتی است و روی دیگر آن اجبار غیراخلاقی برای رد تابعیت پیشین افراد؛ بحرانی که هر دو سوی آن منطقی و معقول بلکه اسلامی و انسانی نیست. به عبارت دیگر، تقاضای رد تابعیت قبلی یعنی اجبار فرد به رد هویت و اصالت خود و در مقابل، عدم رد تابعیت یعنی ایجاد موجی از شهروندان دوتابعیتی.

از این منظر، اعطای نسنجیده تابعیت می‌تواند از لحاظ امنیتی مشکلاتی را برای کشور به وجود آورد. زیرا اعطای تابعیت به هر شخصی حق دریافت و مطالبه همه حقوق مصرح در قانون اساسی و حقوق مدنی از جمله تحصیلات، درمان و تربیت‌بدنی رایگان و نیز مواردی نظیر تسهیل ازدواج، اشتغال و حتی یارانه نقدی را فراهم می‌کند. در نتیجه، با این اقدام به افرادی که در فرهنگی متفاوت رشد یافته‌اند، امکان حضور در انتخابات، شرکت در فعالیت‌های مدنی، برگزاری تجمعات و حتی دادخواهی در سازمان‌ها و مراجع بین‌المللی واگذار می‌شود؛ امری که می‌تواند به‌نوعی راه نفوذ دولت‌های بیگانه در کشور را تسهیل کند.

از دیگر مواردی که «برنامه اقدام جهانی برای پایان دادن به مسئله بی‌تابی» خواسته یا ناخواسته بر آن صحنه گذاشته، این نکته است که تابعیت در جهان، ابتدائاً بر مبنای تبعیت از پدر بوده است. بر این مبنای، در علوم اجتماعی مقوله‌ای به نام پدرتباری وجود دارد که تاریخ همه جوامع بشری تا پیش از پیدایش تجدد را تشکیل می‌دهد. البته این قاعده، یک استثنا هم دارد؛ استثنائی که توسط مردم‌شناسی به نام مالینوفسکی طرح شد. طبق ادعای مالینوفسکی تنها در جزایر بدوی تروبریانده،

۱. به عنوان مثال، زمانی که برای یک دانشجو شرایط اقامت تحصیلی در کشور دیگری فراهم می‌شود، می‌تواند در کشور مقصد خانه اجاره کند یا حساب بانکی باز کند، اما به هیچ عنوان اجازه تجارت و کار در کشور مقصد را ندارد. این شرایط در واقع همان حقوق اقامتی است و ربطی به مسئله تابعیت ندارد.

مادرتباری حاکم است. بر این اساس، مسئله تبارانسان به نحوه معرفی فرد، وضعیت ارث‌بری، سرپرستی و حضانت فرزند و... مربوط می‌شود؛ امری که فارغ از بحث‌های شرعی و دینی آن در نحوه اعطای نام خانوادگی افراد نیز ظهور و بروز دارد. آشنایی با مفاهیم پدرتباری و مادرتباری به‌عنوان منطق‌های متمایز سازنده نظامات اجتماعی دو پیامد قابل توجه دارد. اولاً در همه جای دنیا بدو مبنای تابعیت براساس انتقال از خون پدر بوده و در طول زمان، تابعیت ناشی از خون مادر و در موارد محدودی تابعیت ناشی از خاک هم به آن اضافه شده است. ثانیاً اعطای تابعیت به فرزند مادر ایرانی نیازمند بازنگری در سایر قوانین مرتبطه نیز هست.

البته نوع تابعیت ناشی از خاک، عمدتاً در کشورهای تازه‌تأسیس نظیر استرالیا و کانادا که جمعیت‌شان اندک و متشکل از مهاجرت‌های دوره استعمار است و به‌اصطلاح مستعمره‌نشین نامیده می‌شوند، دنبال شده است. اما مسلم این است که در همه جای دنیا فرزند تابعیت پدر را می‌گیرد. لذا سلب تابعیت از فرزند یک پدر ایرانی که در کشور دیگری متولد شده، خلاف حقوق بین‌الملل است و این مسئله برای پدران غیرایرانی هم صدق می‌کند. به‌عبارت دیگر، طبق قوانین بین‌المللی و سند حقوق بشر، هر انسانی باید هویت و تابعیت مشخصی داشته باشد و نباید هیچ انسانی بدون تابعیت و هویت بر روی کره زمین متولد شود که از این بابت، اولاً فرزند یک مادر ایرانی قطعاً تابعیت پدر خود را - اعم از اینکه ایرانی یا غیرایرانی باشد - دریافت خواهد کرد و ثانیاً هیچ کشوری حق ندارد تابعیت پدری کسی را لغو کند.

نکته دیگری که باید بدان عنایت داشت فقدان تأکید و تمرکز بر یک سن یا سنین ویژه در «برنامه اقدام جهانی برای پایان دادن به مسئله بی‌تابعیتی» به‌مثابه یکی از شاخص‌های تعیین تکلیف تابعیت افراد است. زیرا تأکید بر سن ۱۸ سال به‌عنوان شاخصی برای تعیین تکلیف تابعیت فرد، یک ایده سنتی و پیشامدرن است که اساس تعیین تابعیت را بر انتخاب عقلانی و آگاهانه فرد استوار می‌سازد و بستر این انتخاب عقلانی را گذار فرد از تلاطمات سن بلوغ فقهی و رسیدن او به رشد جسمی و روحی و البته بلوغ اجتماعی می‌داند. تأکید نظامات سنتی بر انتخاب عقلانی در شرایطی رخ می‌دهد که نگاه و منطق دولت-ملت مدرن این‌گونه نیست، بلکه دولت مدرن اساساً با اتکا بر مفهوم هژمونی و دستگاه‌های ایدئولوژیک دولت صورتبندی می‌شود. در نتیجه، در جهان امروز، هر مهاجری که وارد کشوری می‌شود قبل از هر چیز باید فرهنگ آن کشور را بیاموزد. به همین دلیل به محض ورود فرد مهاجر به یک کشور و جامعه جدید، در گام نخست او را به جانب کلاس‌های مکالمه زبان، هدایت می‌کنند تا فرهنگ‌پذیر و جامعه‌پذیر شود. زیرا آموزش زبان مکالمه که شامل همه رفتارهای روزمره و ارکان فرهنگ عمومی جامعه مقصد می‌شود، سهل‌الوصول‌ترین راه تربیت شهروندان جدید است و از این جهت، اولین و مهم‌ترین شرط اعطای تابعیت، قرارگیری فرد در چرخه اجتماعی شدن است.

بنابراین، چنانچه «تمایز دو مفهوم اقامت و تابعیت» و نیز ضرورت «تعیین الزامات و مراحل قانونی صریح و روشن برای اعطای تابعیت» به‌عنوان دو رکن سیاستگذاری این حوزه پذیرفته شود، تربیت فرهنگی-اجتماعی کودکان صفر تا ۱۸ ساله مهاجر اهمیت مضاعفی می‌یابد؛ امری که سبب می‌شود تا دولت‌های میزبان، خدمات آموزشی از مهدکودک تا دبیرستان را در سطح بضاعت خود به فرزندان مهاجر که از ظرفیت ادغام اجتماعی بالاتری نسبت به والدین خود برخوردار هستند، ارائه کنند.

در چنین جهانی، عدم ارائه خدمات اجتماعی و فرهنگی - تحت نظارت سراسر بین دولت- نه‌تنها نشانه احترام به جامعه مهاجران تلقی نمی‌شود، بلکه ممکن است ۱۸ سال زندگی غیررسمی در یک کشور، مهاجران را به شخصیت‌هایی پنهانکار و غیراجتماعی مبدل کند؛ کما اینکه تشکیل محله‌های متشکل از اقلیت‌های قومی، مذهبی و نژادی در برخی شهرهای اروپایی که غالباً سابقه آنها به دوره سرمایه‌داری صنعتی بازمی‌گردد، نشانه‌ای از جدایی‌گزینی و مقاومت مهاجران در برابر ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی- فرهنگی جامعه میزبان است. بنابراین، امروزه راهبرد سیاستگذاران این جوامع بر این رویه قرار گرفته است که فرد مهاجر و فرزند یا فرزندان او بلافاصله برای اخذ اقامت اقدام کنند تا جامعه میزبان، اطلاعات مناسبی از وضعیت آنان در طول دوره زندگی‌شان کسب کرده و توأمان خدمات اجتماعی درخوری به ایشان ارائه کند.

بنابر آنچه گفته شد تنها مؤلفه‌ای که سبب کم‌اعتنایی جامعه ایرانی و سیاستگذاران آن به ارائه خدمات نظارت‌آفرین شده است، همخونی و پیوند تاریخی میان ایران و همسایگان مهاجرفرستی است که تا کمتر از یکصد سال پیش بعضاً جزئی از ایران بزرگ بوده‌اند و همانطور که امروز به‌واسطه جنگ‌افروزی بیگانه، آواره شده‌اند سالیانی پیش‌تر نیز با فتنه‌انگیزی بیگانه از ایران جدا افتاده‌اند.

۲۰۱۴-۲۴

برنامه اقدام جهانی برای پایان دادن به مساله

بی تابعیتی

«بی‌تاببعیتی، مصداق بارز نقض حقوق بشر است. ادامه روند این مسئله دردناک، آنجا که راه‌حل‌ها به روشنی در دسترس هستند، می‌تواند بسیار غیراخلاقی باشد. برنامه اقدام جهانی، برای پایان این رنج انسانی، یک استراتژی ۱۰ ساله تبیین می‌کند. من روی حمایت شما برای تبدیل این هدف بلندپروازانه، به واقعیت حساب می‌کنم.»

آنتونیو گوترش

کمیساریای عالی پناهندگان سازمان ملل

کمیساریای عالی سازمان ملل برای پناهندگان

بخش حمایت بین‌المللی

نوامبر ۲۰۱۴

عکس جلد: یک دختر رومی در کرواسی که حالا مشکلات سخت بی‌تاببعیتی را می‌داند. او با خانواده‌اش در یک اتاق موقت بدون آب، برق و بهداشت زندگی می‌کند. آنها با جمع‌آوری فلز قراضه زنده ماندند.

© UNHCR / N Lukin / نوامبر ۲۰۱۰.

فهرست مطالب

مقدمه.....	۱
خلاصه اجرایی.....	۱۰
محتوای اجمالی.....	۱۲
مفاد اعلامیه.....	۱۲
معرفی.....	۱۲
استراتژی کلی.....	۱۴
منابع.....	۱۵
زمینه.....	۱۵
۱۰ اقدام برای پایان بی‌تابیتی.....	۱۶
اقدام ۱: حل مسائل موجود بی‌تابیتی.....	۱۶
اقدام ۲: حصول اطمینان از اینکه هیچ کودکی بی‌تابیت به دنیا نخواهد آمد.....	۱۸
اقدام ۳: حذف تبعیض جنسیتی از قوانین تابعیتی کشورها.....	۲۲
اقدام ۴: جلوگیری از رد درخواست تابعیت، از دست دادن یا محرومیت از تابعیت با زمینه‌های تبعیض آمیز.....	۲۴
اقدام ۵: جلوگیری از بی‌تابیتی در جریان تغییر دولت‌ها.....	۲۶
اقدام ۶: اقدام به حمایت مالی از مهاجران بی‌تابیت و تسهیل امکان کسب تابعیت.....	۲۷
اقدام ۷: اطمینان از ثبت تولد برای پیشگیری از بی‌تابیتی.....	۳۰
اقدام ۸: صدور اسناد تابعیت برای آنهایی که صلاحیت دارند.....	۳۳
اقدام ۹: پیوستن به کنوانسیون‌های افراد بی‌تابیت در سازمان ملل متحد.....	۳۴
اقدام ۱۰: بهبود داده‌های کمی و کیفی در مورد جمعیت افراد بی‌تابیت.....	۳۶
پیوست‌ها.....	۳۹
پیوست ۱. الگوی نمونه برنامه اقدام ملی برای پایان دادن به بی‌تابیتی.....	۳۹
پیوست ۲. استانداردهای بین‌المللی کلیدی.....	۴۰

خلاصه اجرایی

۱. اهداف

برنامه اقدام جهانی برای پایان بی‌تابیتی در سال‌های ۲۰۱۴ تا ۲۰۲۴ با حمایت کمیساریای عالی پناهندگان سازمان ملل متحد و سایر دست‌اندرکاران، یک چارچوب راهنما برای به‌کارگیری ۱۰ اقدام توسط دولت‌ها طی ۱۰ سال برای پایان دادن به مسئله بی‌تابیتی، تهیه کرده است:

- حل مسائل مهم بی‌تابیتی،
- جلوگیری از موارد جدید بی‌تابیتی از زمان اجرای طرح،
- شناسایی بهتر و محافظت از جمعیت بی‌تابیت.

۲. ۱۰ اقدام برای پایان دادن به بی‌تابیتی

دولت‌ها برای اجرای یک یا چند مورد از ۱۰ اقدام این طرح، جهت دستیابی به اهداف آن تا سال ۲۰۱۴ ترغیب می‌شوند. کمیساریای عالی پناهندگان سازمان ملل و دیگر سازمان‌های بین‌المللی، سازمان‌های منطقه‌ای، جامعه مدنی و افراد بی‌تابیت همگی نقش مهمی در حمایت از دولت‌ها برای انجام اقدامات مربوطه ایفا می‌کنند. از آنجا که علل، مشخصات و بزرگی جمعیت بی‌تابیت متغیر است، اجرای تمامی اقدامات برنامه در همه کشورها الزامی نیست.

اقدام ۱:

حل مسائل مهم بی‌تابیتی

- هدف: تمام مسائل مهم بی‌تابیتی افرادی با وضعیت غیرپناهنده حل شود.

اقدام ۲:

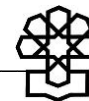
حصول اطمینان از اینکه هیچ کودکی بی‌تابیت به دنیا نخواهد آمد

- هدف: مواردی از بی‌تابیتی کودکان گزارش نشود.
- هدف: همه کشورها در قوانین تابعیت خود اقداماتی را برای اعطای تابعیت به کودکان بی‌تابیت تدارک دیده باشند.
- هدف: همه کشورها در قوانین تابعیت خود اقداماتی را برای اعطای تابعیت به کودکانی که در قلمرو این کشورها، اصل و نسب مشخصی ندارند، تدارک دیده باشند (بچه‌های سرراهی).
- هدف: همه کشورها در قوانین تابعیتی خود تمهیداتی را برای حمایت و حفاظت از کودکانی که در خارج از کشور متولد شده و قادر به گرفتن تابعیت نیستند، اتخاذ کنند.

اقدام ۳:

حذف تبعیض جنسیتی از قوانین تابعیتی کشورها

- هدف: همه کشورها دارای قوانین تابعیتی باشند که با زنان و مردان، در مسئله اعطای تابعیت به فرزندان، در خصوص تحصیل، تغییر و یا استمرار تابعیت، به‌طور برابر برخورد کند.

اقدام ۴:

جلوگیری از رد درخواست تابعیت، از دست دادن یا محرومیت از تابعیت با زمینه‌های تبعیض آمیز

- هدف: هیچ دولتی قوانینی نداشته باشد که اجازه رد درخواست تابعیت، از دست دادن یا محرومیت از تابعیت به شکل تبعیض آمیز را بدهد.

اقدام ۵:

جلوگیری از بی‌تابیتی در جریان تغییر دولت‌ها

- هدف: هیچ موردی از بی‌تابیتی در جریان تغییرات آتی دولت‌ها وجود نداشته باشد.

اقدام ۶:

اقدام به حمایت مالی از مهاجران بی‌تابعیت و تسهیل امکان کسب تابعیت

- هدف: ۷۰ کشور، مهاجران بی‌تابعیت را از طریق مراحل تشخیص، شناسایی می‌کنند که منجر به ایجاد یک وضعیت قانونی برای گرفتن اجازه اقامت و تضمین برخورداری از نیازهای اولیه حقوق بشری و تسهیل اعطای تابعیت می‌گردد.

اقدام ۷:

اطمینان از ثبت تولد برای جلوگیری از بی‌تابیتی

- هدف: هیچ مورد بی‌تابیتی، به دلیل عدم ثبت تولد گزارش نشود.

اقدام ۸:

صدور اسناد تابعیت برای کسانی که صلاحیت آن را دارند

- هدف: هیچ کشوری جمعیتی نداشته باشد که قانوناً واجد کسب تابعیت باشد، اما نتواند مدارک اثبات تابعیت خود را دریافت نماید.

اقدام ۹:

پیوستن به کنوانسیون‌های افراد بی‌تابعیت در سازمان ملل متحد

- هدف: ۱۴۰ کشور عضو کنوانسیون ۱۹۵۴ مربوط به امور افراد بی‌تابعیت باشند.
- هدف: ۱۳۰ کشور عضو کنوانسیون ۱۹۶۱ برای کاهش آمار بی‌تابیتی باشند.

اقدام ۱۰:

بهبود داده‌های کمی و کیفی در مورد جمعیت افراد بی‌تابعیت

- هدف: داده‌های کمی درباره جمعیت افراد بی‌تابعیت به‌طور عمومی برای ۱۵۰ کشور موجود باشد.
- هدف: ارزیابی کیفی جمعیت افراد بی‌تابعیت به‌طور عمومی برای حداقل ۱۲۰ کشور در دسترس باشد.

محتوای اجمالی

مفاد اعلامیه

پایان دادن به مسئله بی‌تابعیتی ظرف مدت ۱۰ سال با حل وضعیت موجود و جلوگیری از ظهور موارد جدیدی از افراد بی‌تابعیت

معرفی

در جهانی با این همه کشور، مشکل بی‌تابعیتی، هنوز همچون یک ناهنجاری بزرگ با تأثیرات مخرب بر زندگی حداقل ۱۰ میلیون نفر افراد بی‌تابعیت، در سرتاسر دنیا وجود دارد.^۱ در اکتبر ۲۰۱۳ کمیساریای عالی پناهندگان سازمان ملل، کشورهای جهان را به اجماع بین‌المللی برای پایان دادن به مسئله بی‌تابعیتی فرا خواند.^۲

برنامه اقدام جهانی برای پایان دادن به مسئله بی‌تابعیتی طی سال‌های ۲۰۱۴ تا ۲۰۲۴ (اختصاراً برنامه اقدام جهانی) که در مشاورت با دولت‌ها، جامعه مدنی و سازمان‌های بین‌المللی توسعه یافته است، یک چارچوب راهنما شامل ۱۰ اقدام را تشکیل می‌دهد که باید برای پایان دادن به مسئله بی‌تابعیتی طی ۱۰ سال به کار گرفته شود. با اجرای برنامه اقدام جهانی، مدیریت شایسته و اجرای مؤثر آن، بی‌تابعیتی طی یک دهه پایان خواهد یافت.

برنامه اقدام جهانی شامل اقدامات ذیل خواهد بود:

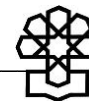
- حل مسائل مهم بی‌تابعیتی؛
- جلوگیری از موارد جدید بی‌تابعیتی از زمان اجرای طرح،
- شناسایی بهتر و محافظت از جمعیت بی‌تابعیت.

۱۰ اقدام برای پایان دادن به بی‌تابعیتی:

- اقدام ۱: حل مسائل مهم بی‌تابعیتی
- اقدام ۲: حصول اطمینان از اینکه هیچ کودکی بی‌تابعیت به دنیا نخواهد آمد.
- اقدام ۳: حذف تبعیض جنسیتی از قوانین تابعیتی کشورها.
- اقدام ۴: جلوگیری از رد درخواست تابعیت، از دست دادن یا محرومیت از تابعیت با زمینه‌های تبعیض‌آمیز.
- اقدام ۵: جلوگیری از بی‌تابعیتی در جریان تغییر دولت‌ها.

۱ اصطلاحات «تابعیت» (nationality) و «شهروندی» (citizenship) در سراسر برنامه اقدام جهانی به‌جای هم استفاده می‌شود.

۲ اظهارات کمیساریای عالی سازمان ملل در جلسه ۶۴ کمیته اجرایی کمیساریای عالی پناهندگان سازمان ملل، ۴ اکتبر ۲۰۱۳:

- اقدام ۶: اقدام به حمایت مالی از مهاجران بی‌تابعیت و تسهیل امکان کسب تابعیت.
- اقدام ۷: اطمینان از ثبت تولد برای جلوگیری از بی‌تابعیتی.
- اقدام ۸: صدور اسناد تابعیت برای کسانی که ذی‌حق آن هستند.
- اقدام ۹: پیوستن به کنوانسیون‌های افراد بی‌تابعیت در سازمان ملل متحد.
- اقدام ۱۰: بهبود داده‌های کمی و کیفی در مورد جمعیت افراد بی‌تابعیت.

از آنجا که علل، مشخصات و بزرگی جمعیت بی‌تابعیت متغیر است، اجرای تمامی اقدامات برنامه در همه کشورها الزامی نیست. در واقع، در اکثر موارد، تنها یک یا دو اقدام به زمینه‌های بی‌تابعیتی در کشوری خاص مربوط می‌شود. به همین دلیل، در اقدامات ارائه شده برنامه اقدام جهانی، ترتیب اجرایی، اولویت یا اهمیت خاصی وجود ندارد. کمیساریای عالی پناهندگان سازمان ملل متحد (UNHCR) و سایر سازمان‌های بین‌المللی، سازمان‌های منطقه‌ای، جامعه مدنی و افراد بی‌تابعیت همگی نقش مهمی در حمایت از دولت‌ها برای انجام اقدامات مربوطه ایفا می‌کنند.

برنامه اقدام جهانی، برای هر اقدام، اطلاعات موجود (نقطه شروع کار) و اهدافی را مشخص می‌کند که در عرض ۱۰ سال باید به دست آورد. این طرح همچنین شامل هدفگذاری‌های موقت در سال‌های ۲۰۱۷ و ۲۰۲۰ برای پیشروی به سوی تحقق اهداف خود می‌باشد.

شماری از این اقدامات به یکدیگر وابسته هستند. بنابراین، دستیابی به اهداف یک اقدام، می‌تواند منجر به دستاوردهای جزئی در اهداف اقدامات دیگر هم بشود. برای مثال، افزایش تعداد کشورهای عضو کنوانسیون ۱۹۶۱ در مورد کاهش بی‌تابعیتی تحت اقدامات شماره ۹ می‌تواند منجر به اتخاذ تمهیدات یا پیشرفت در قوانین تابعیت این کشورها شود به نحوی که اطمینان حاصل شود که هیچ بچه‌ای طبق بند اقدام شماره ۲ بی‌تابعیت نباشد.

کشورها از طریق توسعه و اجرای برنامه‌های ملی برای اجرای این اقدامات ترغیب می‌شوند (نگاه کنید به پیوست ۱). این برنامه‌های اقدام ملی می‌توانند راهکارهای دقیقی را برای تکمیل اقدامات مورد نظر تبیین کنند و سطح کشوری اهداف و هدفگذاری‌ها را به تفصیل نشان بدهند. توصیه می‌شود که برنامه‌های اقدام ملی از طریق یک فرایند مشورتی با همراهی کمیساریای عالی پناهندگان سازمان ملل متحد، سایر کنشگران سازمان ملل متحد و گروه‌های منطقه‌ای مربوطه، نهادهای ملی (وزارتخانه‌های مرتبط، پارلمان و غیره)، جامعه مدنی و گروه‌های بدون تابعیت، توسعه یابد. دولت‌ها تشویق می‌شوند تا بررسی‌های دوره‌ای از برنامه اقدام ملی خودشان را برعهده بگیرند. کمیساریای عالی پناهندگان سازمان ملل متحد پیشرفت‌های به دست آمده ذیل برنامه اقدام جهانی را هر دو سال یک‌بار گزارش خواهد کرد. در غیاب برنامه اقدام ملی، کمیساریای عالی پناهندگان سازمان ملل متحد به ترویج اقدامات کلیدی در داخل کشورهای مورد نظر ادامه خواهد داد.

استراتژی کلی

همکاری کشورها برای دستیابی به اهداف برنامه اقدام جهانی، کمیساریای عالی پناهندگان سازمان ملل متحد و شرکا به گونه ذیل خواهد بود:

- شناسایی عواملی که ممکن است منجر به موارد جدیدی از وضعیت بی‌تابعیتی یا مانعی برای حل و فصل آن در موقعیت فعلی شود،
- توسعه و اجرای برنامه‌های اقدام ملی برای به‌کارگیری اقدامات مرتبط در برنامه جهانی،
- تشکیل جلسات بحث میزگردی در سطح کشوری با دولت‌ها، جامعه مدنی، سایر نمایندگی‌های سازمان ملل متحد و دست‌اندرکاران و ارزیابی‌های مشارکتی با جمعیت‌های بی‌تابعیت برای اطلاع‌رسانی در جهت توسعه برنامه‌های اقدام ملی،
- ارائه مشاوره فنی و در صورت لزوم فراهم کردن منابع، برای حمایت از دولت‌ها و جمعیت‌های بی‌تابعیت،
- ارتقای سطح تبادل تجربیات خوب در حل مسئله بی‌تابعیتی،
- همکاری با بخش قضایی و جامعه حقوقی برای استفاده راهبردی از فرایندهای قضایی،
- بهره‌گیری از رشد سطح آگاهی‌بخشی جهانی و حمایت از افراد بی‌تابعیت آن‌گونه که آنها اطمینان یابند شرایطشان درک و صدایشان شنیده می‌شود،
- گزارش اجرای اقدامات دو سالانه.

در حالی که برنامه اقدام جهانی بر اهداف کلی برای حل وضعیت فعلی بی‌تابعیتی، تمرکز دارد و از ظهور موارد جدیدی از بی‌تابعیتی جلوگیری می‌کند، کمیساریای عالی پناهندگان سازمان ملل متحد همچنان به همکاری با کنشگران مربوط ادامه می‌دهد تا اطمینان حاصل نماید که تمام جنبه‌های بی‌تابعیتی مطابق با قطعنامه‌های مجمع عمومی و قطعنامه‌های کمیته اجرایی کمیساریای عالی پناهندگان سازمان ملل اجرا می‌شود، به‌ویژه قطعنامه شماره ۱۰۶ سال ۲۰۰۶ درباره «شناسایی، جلوگیری و کاهش بی‌تابعیتی و حمایت از افراد بدون تابعیت».^۱

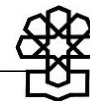
اگرچه بعضی از افراد بی‌تابعیت، پناهنده نیز هستند، اما بیشتر آنها چنین نیستند. برنامه اقدام جهانی، اصولاً بر جمعیت‌های بی‌تابعیت غیرپناهنده متمرکز است، اما همچنین کمیساریای عالی پناهندگان سازمان ملل تلاش‌هایی برای حل شرایط پناهندگی طولانی‌مدت نیز انجام می‌دهد.

۱. کمیساریای عالی پناهندگان سازمان ملل متحد، قطعنامه در مورد شناسایی، پیشگیری و کاهش بی‌تابعیتی و حمایت از افراد بی‌تابعیت، ۶ اکتبر ۲۰۰۶، شماره ۱۰۶ (LVII) - ۲۰۰۶، در دسترس است:

<http://www.refworld.org/docid/452497202.html>

برای اطلاع از جزئیات طیف گسترده‌ای از فعالیت‌های انجام شده تحت فرمان کمیساریای عالی پناهندگان سازمان ملل متحد، لطفاً اقدامات کمیساریای عالی سازمان ملل متحد را درباره وضعیت بی‌تابعیتی را ببینید: «یک توجه راهبردی، مارس ۲۰۱۰» که در آدرس زیر قابل دسترس است:

<http://www.refworld.org/docid/4b9e0c2d2.html>

منابع

تجربه نشان داده است که واکنش‌های موفق به بیشتر مسائل بی‌تابعیتی، هزینه‌های کمی در پی داشته است. با وجود این، منابع اضافی برای انجام اقدامات مشخص شده در برنامه اقدام جهانی مورد نیاز است. از سال ۲۰۰۹، کمیساریای عالی پناهندگان سازمان ملل متحد بیش از سه برابر هزینه‌های خود را به مسئله بی‌تابعیتی اختصاص داده است؛ یعنی از ۱۲ میلیون دلار به ۳۶ میلیون دلار در سال ۲۰۱۳. کمیساریای عالی، منابع اضافی را از طریق پروژه «منابعی برای راه‌حل‌ها» (Seeds for Solutions) به بیشتر پروژه‌های امیدبخش به‌منظور حل وضعیت موجود و جلوگیری از موارد جدید بی‌تابعیتی اختصاص داده است. این امر ظرفیت ۶ اقدام کمیساریا را به بیش از ۱ میلیون دلار در سال ۲۰۱۴ افزایش داده است. همچنین ۳ میلیون دلار اضافی برای اجرای برنامه اقدام جهانی در سال ۲۰۱۵ اختصاص داده شده است. کمیساریای عالی پناهندگان سازمان ملل متحد همچنان از کمک‌های اهداکنندگان برای پایان دادن به مسئله بی‌تابعیتی استقبال می‌کند.

کمیسیاریای عالی پناهندگان سازمان ملل، علاوه بر کارمندان دائم، بیش از ۲۰ متخصص از سرتاسر جهان را برای کار با تیم‌های این کمیساریا، دولت‌ها، سازمان‌های غیردولتی و جمعیت‌های بی‌تابعیت به کار می‌گیرد. این افراد شامل هشت نیرو از مناطق بی‌تابعیت، کارکنان حامی در کشورهایی با جمعیت بی‌تابعیت بزرگ و مستعد بی‌تابعیتی و کارکنان موقتی تحت یک لیست تخصصی از «پروژه جهش ظرفیت حمایتی» هستند.

زمینه

بی‌تابعیتی چیست و چه چیز به آن خاتمه می‌دهد؟

یک فرد بی‌تابعیت کسی است که ملیت او تحت قوانین تابعیت هیچ دولتی شناخته نمی‌شود. حداقل ۱۰ میلیون نفر در سرتاسر جهان همچنان از محرومیت‌ها و تحقیر بابت رد شهروندی‌شان رنج می‌برند. بی‌تابعیتی می‌تواند به دلایل مختلف، از جمله تبعیض علیه گروه‌های خاص قومی یا مذهبی یا براساس جنسیت؛ ظهور دولت‌های جدید و انتقال حاکمیت بین حکومت‌ها (تغییر دولت‌ها) و تناقض در قوانین تابعیت رخ دهد.

علت آن هرچه که باشد، بی‌تابعیتی عواقب جدی برای مردم تقریباً هر کشوری در سرتاسر جهان دارد. افراد بی‌تابعیت اغلب از طیف وسیعی از حقوق خود مانند داشتن اسناد هویت، اشتغال، تحصیلات و خدمات بهداشتی محروم می‌شوند. بی‌تابعیتی می‌تواند منجر به نقل مکان اجباری شود همان‌طور که نقل مکان اجباری می‌تواند منجر به بی‌تابعیتی شود و این می‌تواند به تنش‌های سیاسی و اجتماعی دامن بزند. محرومیت و رد حقوق جمعیت‌های بزرگ به این دلیل که بی‌تابعیت هستند، می‌تواند به توسعه اقتصادی و اجتماعی کشورها ضربه بزند.

طبق قوانین بین‌المللی، دولت‌ها، قوانینی برای کسب، تغییر و لغو تابعیت تنظیم می‌کنند. در عین حال، اختیار دولت‌ها در خصوص تابعیت، با معاهدات بین‌المللی که آنها عضوی از آن هستند، قوانین عرفی بین‌المللی و اصول کلی حقوق بین‌الملل، محدود می‌شوند. کنوانسیون ۱۹۵۴ در مورد وضعیت افراد بی‌تابعیت، اساس برنامه حمایتی بین‌المللی برای افراد بی‌تابعیت است. تعهدات خاصی بر مبنای پیشگیری و کاهش بی‌تابعیتی، بر اساس کنوانسیون ۱۹۶۱ در مورد کاهش بی‌تابعیتی، بنا شده است. علاوه بر این، طیف وسیعی از ابزارهای حقوق بشری، حق داشتن تابعیت را هرچند با اشکال مختلف به رسمیت می‌شناسد. این ابزارها عبارتند از: اعلامیه جهانی حقوق بشر؛ میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی؛ کنوانسیون بین‌المللی حذف تبعیض نژادی؛ کنوانسیون رفع همه انواع تبعیض علیه زنان؛ کنوانسیون حقوق کودک؛ کنوانسیون بین‌المللی حمایت از حقوق کارگران مهاجر و اعضای خانواده‌هایشان و کنوانسیون حقوق افراد معلول. برنامه اقدام جهانی بر اساس استانداردهای موجود در این معاهدات بین‌المللی است (رجوع کنید به: پیوست ۲).

۱۰ اقدام برای پایان بی‌تابعیتی

اقدام ۱: حل مسائل موجود بی‌تابعیتی

نقطه شروع	* ۲۰ گزارش مهم در خصوص وضعیت افراد بی‌تابعیت غیر پناهنده وجود دارد.
هدفگذاری‌ها	تا سال ۲۰۱۷: اصلاحات قانونی، سیاستگذاری و اجرایی در زمینه اعطا یا تأیید تابعیت افراد بی‌تابعیت غیر پناهنده در ۱۰ حالت عمده موجود. ^۱ تا سال ۲۰۲۰: اصلاحات قانونی، سیاستگذاری و اجرایی در زمینه اعطا یا تأیید تابعیت افراد بی‌تابعیت غیر پناهنده، در ۵ حالت موجود دیگر. (از مجموع ۱۵ وضعیت در سال ۲۰۱۴)
اهداف تا سال ۲۰۲۴	* همه وضعیت‌های مربوط به افراد بی‌تابعیت غیر پناهنده، حل و فصل شوند.

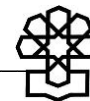
مفاد

شرایط اصلی افراد بی‌تابعیت غیر پناهنده، اغلب به عدم عضویت در گروه‌های مشخص از متن جامعه ساکنین [یک کشور]، در زمان استقلال و گاهی اوقات به دلایل تبعیض آمیز مرتبط است. این شرایط عموماً برای چندین دهه ادامه داشته است. تعدادی از کشورها، این تأثیر منفی را دریافته‌اند و اقداماتی را برای حل و فصل مسائل بزرگ آن انجام داده‌اند. آنها نشان داده‌اند که عامل اصلی، اراده سیاسی است و اصلاحات نسبتاً ساده و کم‌هزینه، می‌تواند تأثیر فوری و دائمی داشته باشد.

۱. مورد بزرگ از وضعیت بی‌تابعیتی افراد غیر پناهنده در گزارش حرکت جهانی ۲۰۱۳ کمیساریای عالی پناهندگان سازمان ملل در تاریخ ۲۰ ژوئن ۲۰۱۴ منتشر شده است:

<http://www.unhcr.org/5399a14f9.html>

با داده‌های جمعیتی جدید جمع‌آوری شده تحت اقدام (۱۰) و مشخص شدن جمعیت‌های بزرگ بی‌تابعیت جدید، اقدام (۱) نیاز به تدابیری برای متعهد ساختن کشورهای افزوده شده دارد.

چگونه این اقدام می تواند اجرا شود؟

مهم‌ترین راهکار مقرون به صرفه برای حل شرایط اصلی بی‌تابعیتی، تغییر در وضع قوانین یا سیاستگذاری دولت‌هاست که شامل ارزیابی یکباره [نه مکرراً] برای به رسمیت شناختن آن جمعیت‌هایی که در زمان استقلال دولت [از دریافت تابعیت] محروم شده‌اند، می‌شود. قوانین اعطای تابعیت می‌تواند به گونه‌ای تغییر یابد که تمام افراد بدون تابعیت ساکن در کشور، در صورتی که در قلمرو آن کشور متولد شده باشند؛ یا تمام افراد بدون تابعیت که قبل از یک تاریخ خاص در آن کشور اقامت داشته باشند؛ یا تمام افراد بدون تابعیت که والدین یا پدربزرگ و مادربزرگی داشته باشند که این معیارها را دارا باشند؛ به‌عنوان اتباع در نظر گرفته شوند. الزامات و مراحل قانونی برای اعطای تابعیت نیز می‌تواند ساده‌تر شود تا به‌دست آوردن تابعیت برای افراد بدون تابعیت تسهیل گردد. برای مثال، با کاهش تعداد سال‌های اقامت لازم یا کاهش و حذف هزینه‌های درخواست تابعیت.

اصلاحات قانون تابعیت ساحل عاج در سال ۲۰۱۳ بدین معنی است که افرادی مثل امام عسا بدگو، که برای دهه‌ها بی‌تابعیت مانده‌اند سرانجام فرصتی برای شهروندی به‌دست آورند.

چگونه کمیساریای عالی سازمان ملل متحد کمک می‌کند؟

فعالیت‌های عمده:

۱. حمایت و ارائه مشاوره فنی برای اصلاح قوانین، سیاست‌ها و مراحل اعطای حق تابعیت ملی افراد بی‌تابعیت.
۲. حمایت عملیاتی از دولت‌ها، پارلمان‌ها، جامعه مدنی و جمعیت‌های بی‌تابعیت، از طریق پروژه‌هایی برای تقویت ظرفیت دولت‌ها و جامعه مدنی. شامل:
  - ارائه اطلاعات، کمک حقوقی، مستندسازی و حمایت از کمپین‌های ملی برای کمک به افراد بی‌تابعیت متقاضی اسنادی که تابعیت فرد را تأیید می‌کنند؛
  - حمایت از دولت برای پردازش اطلاعات درخواست‌ها یا صدور اسناد؛
  - پشتیبانی از استقرار تیم‌های سیار برای حصول اطمینان از اینکه تمام افراد این جمعیت به مراحل مورد نظر دسترسی دارند؛

▪ حمایت از راه‌حل‌های بلندمدت از طریق گفتگو، مصالحه و ایجاد اعتماد به نفس، آنجایی که بی‌تابیتی به دلیل نگرش‌های تبعیض‌آمیز اجتماعی به وجود آمده است.

چه شرایطی می‌تواند به اجرای این اقدامات کمک کند؟

▪ عمل به تعهدات دولت‌های خاص در مفاد نشست وزیران کمیساریای عالی پناهندگان سازمان ملل متحد ۲۰۱۱، تعهدات به وجود آمده در مفاد شورای بازبینی دوره‌ای جهانی شورای حقوق بشر و توصیه‌هایی که توسط نهادهای معاهده حقوق بشر سازمان ملل متحد طی دستورالعمل‌های خاص در متون معاهدات به دولت‌های خاص ارائه شده است.

▪ افزایش پذیرش آثار منفی مسائل گسترده موجود افراد بی‌تابیت توسط دولت‌ها و مزایای حل و فصل چنین شرایطی، از جمله بهبود همبستگی اجتماعی و دیگر نتایج توسعه‌آمیز.

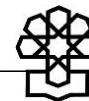
موانع اجرای این اقدام، چه هستند؟

▪ اصلاحات قوانین و سیاست‌های تابعیتی گاهی در عمل دشوار است.

▪ تغییر دیدگاه‌ها و شیوه‌های سیاسی و اجتماعی غالب در مورد جمعیت‌های بی‌تابیت ممکن است دشوار باشد.

اقدام ۲: حصول اطمینان از اینکه هیچ کودکی بی‌تابیت به دنیا نخواهد آمد

<p>▪ حداقل ۷۰,۰۰۰ کودک متولد شده در ۲۰ مورد عمده گزارش شده از وضعیت افراد بی‌تابیت غیرپناهنده هر ساله نمی‌توانند هیچ تابعیتی کسب کنند.</p> <p>▪ حداقل ۲۹ درصد از همه کشورها در قوانین تابعیتی خود هیچ تمهیدی برای اعطای تابعیت به کودکان بی‌تابیتی که در قلمرو آنها متولد شده‌اند، ندارند. حداقل ۲۸ درصد از همه کشورها در قوانین تابعیتی خود، دارای تمهیدات ناکافی هستند.</p> <p>▪ حداقل ۲۹ درصد از همه کشورها در قوانین تابعیت خود هیچ تمهیدی برای اعطای تابعیت به فرزندان با اصالت نامشخص (اصل و نسب مشخصی ندارند) و در قلمرو آنها به دنیا آمده‌اند، ندارند. حداقل ۳۷ درصد از همه کشورها در قوانین تابعیت خود تمهیدات ناکافی دارند.</p> <p>▪ حداقل ۳ درصد از همه کشورها در قوانین تابعیت خود هیچ تدارکی برای دادن تابعیت به کودکان متولد شده در خارج از کشور که قادر به گرفتن تابعیت دیگر نیستند، ندارند. حداقل ۴۴ درصد از همه کشورها تدارکات حمایتی ناکافی در قوانین تابعیتی خود دارند.</p>	<p>نقطه شروع</p>
<p>تا سال ۲۰۲۰</p> <p>▪ درصد دولتهایی که در قوانین تابعیتی خود تمهیداتی را برای اعطای تابعیت به کودکان بی‌تابیتی که در قلمرو آنها متولد شده‌اند، ندارند به ۱۳ درصد کاهش یابد. کشورهای با تمهیدات ناکافی به ۲۲ درصد کاهش می‌یابد. درصد کشورهای با تمهیدات ناکافی به ۱۳ درصد کاهش یابد.</p> <p>▪ درصد کشورهای بی‌تابیتی که در قوانین تابعیتی خود تمهیداتی را برای اعطای تابعیت به کودکان بی‌تابیتی که اصالت نامشخص دارند (اصل و</p>	<p>تا سال ۲۰۱۷</p> <p>▪ درصد دولتهایی که در قوانین تابعیتی خود تمهیداتی را برای اعطای تابعیت به کودکان بی‌تابیتی که در قلمرو آنها متولد شده‌اند، ندارند به ۲۲ درصد کاهش یابد. کشورهای با تمهیدات ناکافی به ۲۲ درصد کاهش می‌یابد.</p> <p>▪ درصد کشورهای بی‌تابیتی که در قوانین تابعیتی خود تمهیداتی را برای اعطای تابعیت به کودکان بی‌تابیتی که اصالت نامشخص دارند (اصل و</p> <p>هدفگذاری‌ها</p>

<p>تمهیداتی را برای اعطای تابعیت به کودکان بی‌تابعیتی که اصالت نامشخص دارند (اصل و نصب مشخصی ندارند) و در قلمرو آنها به دنیا آمده‌اند به ۱۳ درصد کاهش یابد. درصد کشورهای با تمهیدات ناکافی به ۱۷ درصد کاهش یابد.</p> <p>■ درصد کشورهای بی‌تابعیتی خود تمهیداتی را برای اعطای تابعیت به کودکان بی‌تابعیتی که در خارج از کشور متولد شده‌اند و قادر به گرفتن یک تابعیت دیگر نیستند، به ۱ درصد کاهش یابد. درصد کشورهای بی‌تابعیتی که دارای تمهیدات ناکافی هستند به ۲۰ درصد کاهش یابد.</p>	<p>نصب مشخصی ندارند) و در قلمرو آنها به دنیا آمده‌اند به ۲۲ درصد کاهش یابد. درصد کشورهای با تمهیدات ناکافی به ۲۸ درصد کاهش یابد</p> <p>■ درصد کشورهای بی‌تابعیتی خود تمهیداتی را برای اعطای تابعیت به کودکان بی‌تابعیتی که در خارج از کشور متولد شده‌اند و قادر به گرفتن تابعیت دیگری نیستند، به ۲۲ درصد کاهش یابد. درصد کشورهای بی‌تابعیتی که دارای تمهیدات ناکافی هستند به ۳۳ درصد کاهش یابد.</p>	
	<p>هیچ موردی از بی‌تابعیتی کودکان گزارش نشود.</p> <p>■ همه دولت‌ها در قوانین تابعیتی خود تمهیداتی را برای اعطای تابعیت به کودکان بی‌تابعیتی که در قلمرو آنها متولد شده‌اند، داشته باشند.</p> <p>■ همه دولت‌ها در قوانین تابعیتی خود تمهیداتی را برای اعطای تابعیت به کودکان بی‌تابعیتی که اصالت نامشخص دارند (اصل و نصب مشخصی ندارند) و در قلمرو آنها به دنیا آمده‌اند، داشته باشند.</p> <p>■ همه دولت‌ها در قوانین تابعیتی خود تمهیداتی را برای اعطای تابعیت به کودکان بی‌تابعیتی که در خارج از کشور متولد شده‌اند و قادر به گرفتن تابعیت دیگری نیستند، اتخاذ کنند.</p>	<p>اهداف طرح تا سال ۲۰۲۴</p>

مفاد

اکثر افراد بی‌تابعیت در جهان از زمان تولدشان هیچ تابعیتی نداشته‌اند. این امر به دو دلیل اصلی است:

(الف) والدین آنها بی‌تابعیت بودند،

(ب) آنها در کشوری با قانون تابعیتی به دنیا آمدند که تابعیت خود را به فرزندان خود منتقل نمی‌کند، حتی اگر آنها بی‌تابعیت بمانند.

در مواردی دیگر، کودکانی هستند که در خارج از کشور به دنیا می‌آیند و بی‌تابعیت می‌مانند، در صورتی که والدینشان دارای تابعیت هستند، اما نمی‌توانند طبق قوانین تابعیت آن کشور تابعیت خود را به فرزندان‌شان بدهند. همچنین، ممکن است زمانی که کودکان رها شده باشند یا از خانواده‌شان جدا شوند و تابعیت آنها مشخص نباشد، بی‌تابعیت شوند. برخی از کودکان تحت تأثیر این شرایط، پناهنده هستند.

چگونه این اقدام می‌تواند اجرا شود؟

یکی از مهم‌ترین ضمانت‌ها برای جلوگیری از بی‌تابعیتی، اطمینان از این است که قوانین تابعیت به فرزندان‌ی که در قلمرو دولتی به دنیا آمده‌اند، اجازه کسب تابعیت آن دولت را بدهد و اگر غیر این باشد بی‌تابعیت می‌شوند. این ضمانت، سنگ بنای تلاش‌ها برای جلوگیری از بی‌تابعیتی است و در کنوانسیون ۱۹۶۱ در مورد کاهش بی‌تابعیتی مطرح شده است.

اهمیت این ضمانت توسط استانداردهای موجود در کنوانسیون حقوق کودک و میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی و با توجه به حق هر کودک برای به‌دست آوردن یک تابعیت، تقویت می‌شود. دولت‌ها ملزم به اعطای تابعیت به همه فرزندان متولد شده در سرزمین‌های خود نیستند، اما ملزم به اعطای تابعیت به کودکانی هستند که نمی‌توانند هیچ تابعیتی کسب کنند.

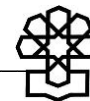
برای اجرای این تضمین، دولت‌ها باید اقدامات لازم را انجام دهند تا اطمینان حاصل کنند که آیا یک کودک متولد شده در قلمرویی که تابعیت او مشخص نیست، تابعیت یک کشور دیگر را به‌دست آورده است، یا خیر. اگر این‌طور نباشد، دولتی که فرزند در آن متولد می‌شود، ملزم به اعطای تابعیت خود است، پس این بچه بدون تابعیت نخواهد ماند. مطابق با اصل بهترین منافع کودک، توصیه می‌شود که دولت‌ها به‌طور خودکار تابعیت خود را به چنین کودکانی اعطا کنند.

قوانین تابعیت همچنین نیاز به تضمین اعطای تابعیت به کودکان متولد شده در خارج از کشور دارد، در غیر این‌صورت آنها بی‌تابعیت خواهند ماند. یکی دیگر از تمهیدات مهمی که باید در قوانین تابعیت گنجانده شود، قاعده‌ای است که کودکان بی‌اصالت (بچه‌هایی با اصل و نسب نامعلوم) باید به‌عنوان شهروند کشوری در نظر گرفته شوند که در آن هستند. بهبود وضعیت ثبت تولد برای جلوگیری از بی‌تابعیتی در میان کودکان - همان‌طور که در اقدام شماره ۷ پیش‌بینی شده است - برای اطمینان از اجرای اقدام شماره ۲ مهم خواهد بود.

چگونه کمیساریای عالی سازمان ملل متحد کمک می‌کند؟

فعالیت‌های عمده:

۱. افزایش آگاهی از حمایت‌ها برای جلوگیری از بی‌تابعیتی در میان کودکان و نحوه اجرای آنها، از جمله در زمینه پناهندگی.
۲. حمایت و ارائه مشاوره فنی برای اصلاح قوانین، سیاست‌ها و مراحل اعطای تابعیت برای کودکانی که در غیر این‌صورت ممکن است بی‌تابعیت بمانند و اعطای تابعیت به کودکان بی‌اصالت.
۳. هماهنگی با یونیسف و جامعه مدنی در زمینه حقوق کودک برای آگاهی‌بخشی و انتشار اطلاعات.
۴. حمایت از اقدامات جامعه حقوقی از طریق دادرسی‌های منصفانه برای اطمینان از اعطای تابعیت به کودکانی که در غیر این‌صورت بی‌تابعیت می‌مانند. به‌کارگیری توان متخصصان حقوقی و بخش قضایی در مورد مسائل تابعیت و بی‌تابعیتی.
۵. حمایت از اقدامات قانونی و سیاسی برای قادر ساختن کودکان به دسترسی‌های کلیدی سلامت، آموزش و خدمات دیگر، در حین اینکه وضعیت تابعیت آنها در شرف حل شدن است.

کودکان بی‌تابعیت اندونزیایی جزیره مینداناو در فیلیپین.

چه شرایطی می‌تواند به اجرای این اقدام کمک کند؟

- عملاً تمام کشورها، عضو کنوانسیون حقوق کودک و یا میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی هستند و حق هر کودک برای به‌دست آوردن یک تابعیت را به رسمیت می‌شناسند.
- تعهدات مندرج در مفاد بازبینی دوره‌ای جهانی شورای حقوق بشر و توصیه‌هایی که توسط نهادهای معاهده حقوق بشر سازمان ملل متحد طی دستورالعمل‌های خاص در متون معاهدات به دولت‌های خاص ارائه شده است.

موانع جلوگیری از این اقدام، چه هستند؟

- آگاهی محدودی از اهمیت وجود تضمین برای جلوگیری از بی‌تابعیتی کودکان وجود دارد.
- در بعضی از کشورها تلقی غلطی وجود دارد که این ضمانت‌ها، همه فرزندان متولد شده در قلمرو را دربرمی‌گیرد.
- دستیابی به اصلاحات قوانین تابعیت گاهی اوقات دشوار است و ممکن است نیازمند اصلاحات بیشتری در قوانین مرتبط یا قانون اساسی باشد.

اقدام ۳: حذف تبعیض جنسیتی از قوانین تابعیتی کشورها

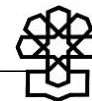
<ul style="list-style-type: none"> • ۲۷ کشور دارای قوانین تابعیتی هستند که اجازه نمی‌دهند زنان همانند مردان تابعیت را به فرزندشان منتقل کنند. • بیش از ۶۰ کشور دارای قوانین تابعیتی هستند که به زنان و مردان به‌طور برابر اجازه نمی‌دهند که تابعیت خود را به‌دست آورند، تغییر دهند یا حفظ کنند. 	نقطه شروع	
<p style="text-align: center;">تا سال ۲۰۲۰</p> <ul style="list-style-type: none"> • ۱۰ کشور دیگر (در مجموع ۲۰ کشور از سال ۲۰۱۴) اصلاحاتی را در قوانین تابعیت خود ارائه دهند تا زنان بتوانند همانند مردان تابعیت خود را به فرزندانشان منتقل کنند. • ۲۰ کشور دیگر (در مجموع ۴۰ کشور از سال ۲۰۱۴) اصلاحاتی را در قوانین تابعیت خود ارائه دهند تا زنان بتوانند همانند مردان، تابعیت را به‌دست آورند، تغییر دهند و یا حفظ کنند. 	<p style="text-align: center;">تا سال ۲۰۱۷</p> <ul style="list-style-type: none"> • ۱۰ کشور اصلاحاتی را در قوانین تابعیت خود ارائه دهند تا زنان بتوانند همانند مردان تابعیت خود را به فرزندانشان منتقل کنند. • ۲۰ کشور اصلاحاتی را در قوانین تابعیت خود ارائه دهند تا زنان بتوانند همانند مردان، تابعیت را به‌دست آورند، تغییر دهند و یا حفظ کنند. 	هدفگذاری‌ها
<ul style="list-style-type: none"> • همه کشورها دارای قوانین تابعیتی باشند که با زنان و مردان به‌طور مساوی در رابطه با انتقال تابعیت به فرزندانشان خود در زمینه کسب، تغییر و حفظ تابعیت برخورد کنند. 	اهداف طرح تا سال ۲۰۲۴	

مفاد

تبعیض جنسیتی در قوانین تابعیت می‌تواند پیامدهای گسترده‌ای در تمام جنبه‌های زندگی خانوادگی داشته باشد. زمانی که زنان نتوانند به‌دلیل قوانین تبعیض‌آمیز به فرزندانشان تابعیت بدهند و این کودکان نتوانند تابعیت را از پدر بگیرند، آنها بدون تابعیت می‌مانند. این [حالت] زمانی می‌تواند اتفاق بیفتد که در آن پدر بی‌تابعیت، نامعلوم یا ناتوان باشد یا نخواهد الزامات اداری برای تخصیص تابعیت خود و دریافت اسناد اثبات تابعیت کودک را تکمیل کند. چنین قوانینی با ماده (۹) (تبصره «۲») کنوانسیون رفع همه‌انواع تبعیض علیه زنان مطابقت ندارد. کشورهایی که زنان را از حقوق برابر با مردان برای به‌دست آوردن، تغییر و یا حفظ تابعیت محروم می‌کنند، مطابق با ماده (۹) (تبصره «۱») این کنوانسیون عمل نمی‌کنند.

چگونه این اقدام می‌تواند اجرا شود؟

برای جلوگیری از بی‌تابعیتی کودکان، اصلاح قوانینی که زنان را همانند مردان از انتقال تابعیت به فرزندانشان منع می‌کند، ضروری است. چنین اصلاحاتی می‌تواند عطف به ماسبق شود تا اطمینان حاصل گردد که افراد بدون تابعیت تحت قوانین تبعیض‌آمیز قبلی، حالا قادر به گرفتن یک تابعیت هستند. ماده (۹) کنوانسیون حذف تمامی اشکال تبعیض علیه زنان نیز در دستیابی به اهداف این اقدام کمک خواهد کرد. از بین بردن تبعیض جنسیتی علیه زنان در خصوص توانایی آنها در به‌دست آوردن،

تغییر و حفظ تابعیت خود به همان اندازه مردان ضروری است تا از زنان در مقابل تبعیض و تغییرات ناخواسته در وضعیت تابعیت محافظت شود.

چگونه کمیساریای عالی سازمان ملل متحد کمک می‌کند؟

فعالیت‌های عمده:

۱. حمایت و ارائه مشاوره فنی برای اصلاح قوانین، سیاست‌ها و رویه‌ها برای حصول اطمینان از برابری زنان و مردان در مباحث تابعیت. تا جای ممکن، استفاده از فرصت‌های اصلاحات قانون اساسی برای رسیدن به این اهداف.
۲. همکاری با [بخش] زنان سازمان ملل متحد، یونیسف، کمیساریای عالی حقوق بشر و اعضای جامعه مدنی کمپین جهانی برای حقوق تابعیت برابر.
۳. حمایت از ابتکارات جامعه حقوقی برای ترویج برابری زنان و مردان در زمینه تابعیت، از جمله از طریق دادرسی‌های منصفانه با هدف دستیابی به اصلاحات قانونی یا پایان دادن به استفاده تبعیض‌آمیز از قوانین تابعیت. به کار گرفتن ظرفیت متخصصان حقوقی و بخش قضایی در مورد مسائل تابعیت و بی‌تابعیتی.

چه شرایطی می‌تواند به اجرای این اقدام کمک کند؟

- عمل به تعهدات دولت‌های خاص در مفاد نشست وزیران کمیساریای عالی پناهندگان سازمان ملل متحد ۲۰۱۱، تعهدات به وجود آمده در مفاد بازبینی دوره‌ای جهانی شورای حقوق بشر و توصیه‌هایی که توسط نهادهای معاهده حقوق بشر سازمان ملل متحد طی دستورالعمل‌های خاص در متون معاهدات به دولت‌های خاص ارائه شده است.
- در این موضوع پیشرفت قابل توجهی وجود دارد. در ۱۰ سال گذشته، ۱۲ کشور قوانین خود را اصلاح کرده‌اند تا مطابق با ماده (۹) (تبصره «۲») کنوانسیون حذف تمامی اشکال تبعیض علیه زنان، اجازه دهند تا زنان به فرزندان خود تابعیت دهند.
- در سال ۲۰۱۴، یک ائتلاف جدید از کنشگران جامعه مدنی و دفاتر نمایندگی سازمان ملل متحد، کمپین جهانی حقوق تابعیت برابر را به راه انداختند. کار این کمپین می‌تواند اجرای این اقدام را تکمیل و پشتیبانی کند.

موانع اجرای این اقدام چه هستند؟

- تمهیدات تبعیض‌آمیز در قوانین تابعیت که گاهی بازتاب ملاحظات اجتماعی و یا جمعیت‌شناختی غالب در ارتباط با نقش زنان است را به سختی می‌توان تغییر داد.

▪ اصلاحات قوانین تابعیت گاهی اوقات دشوار است و ممکن است مستلزم اصلاحات بیشتری در مقررات و یا قانون اساسی باشد.

اقدام ۴: جلوگیری از رد درخواست تابعیت، از دست دادن یا محرومیت از تابعیت با زمینه‌های تبعیض آمیز

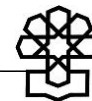
<p>▪ حداقل ۲۰ کشور دارای قوانین تابعیتی هستند که اجازه رد تابعیت، از دست دادن یا محرومیت به دلایل تبعیض آمیز را می‌دهند.</p>	<p>نقطه شروع</p>
<p>تا سال ۲۰۲۰</p> <p>▪ حداقل ۸ کشور دیگر (در مجموع ۱۲ کشور از سال ۲۰۱۴ میلادی) قوانین تابعیت خود را به منظور حذف تمهیداتی که اجازه رد تابعیت، از دست دادن یا محرومیت به دلایل تبعیض آمیز را می‌دهد اصلاح کنند.</p>	<p>تا سال ۲۰۱۷</p> <p>▪ حداقل ۴ کشور قوانین تابعیت خود را اصلاح کنند تا تمهیداتی را که موجب رد تابعیت، از دست دادن یا محرومیت به دلایل تبعیض آمیز می‌شود را حذف کنند.</p>
<p>▪ هیچ کشوری قوانین تابعیتی نداشته باشد که اجازه رد تابعیت، از دست دادن یا محرومیت به دلایل تبعیض آمیز را بدهد.</p>	<p>تا سال ۲۰۲۴</p>

مفاد

تبعیض بر مبنای قومیت، نژاد، مذهب، زبان یا ناتوانی، از دلایل همیشگی بی‌تابعیتی است. در واقع، اکثریت جمعیت‌های بی‌تابعیت شناخته شده در جهان به گروه‌های اقلیت متعلق هستند. موارد رد، از دست دادن و محرومیت از تابعیت در زمینه‌های تبعیض آمیز که منجر به بی‌تابعیتی می‌شود در طیف وسیعی از کشورها ادامه دارد. اینها شامل مواردی از محرومیت جمعی تابعیت به دلیل قومیت یا نژاد در دهه‌های اخیر است. در بعضی موارد، افراد و گروه‌های آسیب‌دیده، از مرزهای بین‌المللی عبور کرده و تبدیل به پناهنده شده‌اند. با توجه به تأثیرات خاص آن، بی‌تابعیتی ناشی از تبعیض جنسیتی تحت موضوع اقدام ۳ قرار می‌گیرد.

چگونه این اقدام می‌تواند اجرا شود؟

این اقدام مستلزم آن است که مقامات دولتی از رد یا محروم کردن مردم از تابعیت به دلایل تبعیض آمیز مانند قومیت، نژاد، مذهب، زبان یا معلولیت خودداری کنند. برای حصول اطمینان از این امر، دولت‌ها می‌تواند تمهیدات غیرتبعیض آمیز را در قانون اساسی و قوانین تابعیت خود اتخاذ کنند. لازم است نظارت کافی برای رعایت این تمهیدات، از جمله از طریق مکانیسم شکایات، امکان بررسی قضایی و بازگرداندن تابعیت، وجود داشته باشد.

چگونه کمیساریای عالی سازمان ملل متحد کمک می‌کند؟

فعالیت‌های عمده:

۱. ارتقای استانداردهای بین‌المللی مربوط به عدم تبعیض، حق تابعیت و ممنوعیت محرومیت خودسرانه تابعیت.
۲. شناسایی شرایط تبعیض مستقیم یا غیرمستقیم که می‌تواند عملاً منجر به رد یا محرومیت فرد یا جمعیتی از تابعیت شده باشد.
۳. به‌کارگیری مداخلات بموقع با وزارتخانه‌ها و پارلمان‌ها در جهت جلوگیری از موارد رد، از دست دادن و محرومیت از تابعیت و یا در صورت رخداد، بازگرداندن تابعیت، مطابق با اقدام ۱.

این شامل موارد زیر است:

- حمایت و ارائه مشاوره فنی با اتخاذ تمهیداتی برای اصلاح قوانین تابعیتی که اجازه رد، از دست دادن یا محرومیت از تابعیت تبعیض‌آمیز را می‌دهد در صورت امکان، از فرصت اصلاحات قانون اساسی برای رسیدن به این اهداف استفاده شود؛
- حمایت از بازگرداندن تابعیت به پناهندگان و بازگشت مهاجران، در چارچوب توافقنامه‌های سه‌جانبه میان آنها، کشورهای مربوطه‌شان و کمیساریای عالی پناهدان سازمان ملل درخصوص بازگشت داوطلبانه پناهندگان.
- ۴. هماهنگی با سایر سازمان‌های مربوطه در سازمان ملل و نهادهای حقوق بشری منطقه‌ای برای مداخله در موارد رد، از دست دادن و محرومیت از تابعیت در زمینه‌های تبعیض‌آمیز.
- ۵. ارائه اطلاعات، مشاوره حقوقی و کمک قانونی برای جمعیت متأثر، کمک به نظارت بر بازگردانی تابعیت افراد و اجرای قوانین اصلاح شده تابعیت.
- ۶. حمایت از ابتکارات جامعه حقوقی با هدف دستیابی به اصلاحات قانونی برای پایان دادن به قوانین تبعیض‌آمیز تابعیت از طریق دادرسی منصفانه. به‌کارگیری ظرفیت متخصصان حقوقی و بخش قضایی در مورد مسائل تابعیت و بی‌تابعیتی.

چه شرایطی می‌تواند به اجرای این اقدام کمک کند؟

- تقریباً تمام کشورها، عضو میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی، کنوانسیون بین‌المللی حذف تبعیض نژادی و کنوانسیون حقوق کودک در میان سایر معاهدات بین‌المللی حقوق بشر هستند که منطبق با مفاد ماده (۹) کنوانسیون ۱۹۶۱ درباره کاهش بی‌تابعیتی و قوانین مرسوم بین‌المللی، تمهیداتی را درخصوص اصل عدم تبعیض در بحث تابعیت اتخاذ کرده‌اند.
- توصیه‌هایی که به کشورهای خاص در مفاد بازبینی دوره‌ای جهانی شورای حقوق بشر و معاهده حقوق بشر سازمان ملل طی دستورالعمل‌های خاص در متون معاهدات به دولت‌های خاص ارائه شده است.

موانع اجرای این اقدام، چه هستند؟

- تغییر در دیدگاه‌های اجتماعی غالب در مورد تبعیض‌های قومی، نژادی، مذهبی و یا اقلیت‌های دیگر، ممکن است دشوار باشد.
- تبعیض ممکن است با مسائل اساسی مربوط به زمین و منابع مرتبط باشد، که باید حل شود.

اقدام ۵: جلوگیری از بی‌تابیتی در جریان تغییر دولت‌ها

(تعیین نقطه شروع برای این اقدام غیرممکن است. زیرا به رویدادهایی اشاره دارد که هنوز اتفاق نیفتاده و یا پیش‌بینی آن بسیار دشوار است.)	
---	هدفگذاری‌ها
هیچ مورد بی‌تابیتی به دلیل شرایط تغییر دولت‌ها در آینده وجود نداشته باشد.	اهداف تا سال ۲۰۲۴

مفاد

ظهور دولت‌های جدید و انتقال قدرت بین دولت‌های موجود (جایگزینی دولت) در موارد متعدد منجر به بی‌تابیتی بسیار گسترده‌ای شده است. حداقل ۶۲۰,۰۰۰ نفر در ۳۰ سال گذشته به دلیل تغییر دولت‌ها بی‌تابیت مانده‌اند. تغییر دولت آنجا اتفاق می‌افتد که:

- بخشی از قلمرو یک کشور به کشور دیگری منتقل شود،
  - بخشی از قلمرو یک کشور جدا شده و یک یا چند کشور جدید تشکیل شود،
  - کشوری تجزیه شده و به ۲ یا چند کشور دیگر تبدیل شود.
- در مورد جدایی و یا تجزیه، اگرچه اکثر افراد به‌طور خودکار به شهروندان جدید تبدیل می‌شوند، اما ممکن است دولت‌های مستقل با وضع قوانین تابعیت جدید، باعث بی‌تابیتی افراد زیادی شوند. مهاجرت قبل و در حین استقلال مانند تبعیض‌ها علیه قوم یا نژادی در اقلیت ممکن است منجر به وقوع بی‌تابیتی شود. انتقال قلمرو بین کشورها می‌تواند نتایج مشابهی داشته باشد.

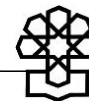
چگونه این اقدام می‌تواند اجرا شود؟

می‌توان از بی‌تابیتی به جهت تغییر دولت، از طریق اتخاذ یک رویکرد هماهنگ با در نظر گرفتن قوانین ساده حفاظت از تابعیت کشورها جلوگیری کرد. برای مثال، پس از انتقال قلمرو از یک کشور به کشور دیگر، تابعیت اصلی جمعیت مورد نظر می‌تواند لغو نشود، مگر اینکه مشخص شود که آنها به تابعیت کشور دیگری در آمده‌اند.

چگونه کمیساریای عالی سازمان ملل متحد کمک می‌کند؟

فعالیت‌های عمده:

۱. شناسایی رخدادهای احتمالی پیش از تغییر دولت، در همکاری با سایر نمایندگی‌های سازمان ملل.

۲. تماس با مقامات همه کشورها و مناطق مربوطه، در مورد علل احتمالی بی‌تابیتی و ارائه پشتیبانی فنی و عملیاتی.

۳. ارتقای همکاری بین مقامات کشورها و مناطق مربوطه و حمایت از تصویب توافقنامه‌ها و تمهیداتی که از بی‌تابیتی اجتناب می‌کنند. در صورت لزوم بسیج سایر نهادهای سازمان ملل و سازمان‌های منطقه‌ای.

۴. اگر با وجود تلاش‌های تشریح شده، بی‌تابیتی رخ داد، اقدامات لازم برای بازگرداندن تابعیت طبق مفاد اقدام شماره ۱ انجام شود.

چه شرایطی می‌تواند به اجرای این اقدام کمک کند؟

▪ در نتیجه کار کمیسیون حقوق بین‌الملل و تصویب بندهای قوانین تابعیت افراد بومی در جریان تغییر دولت‌ها، اصول حقوق بین‌الملل مربوطه در حال حاضر بهتر درک می‌شود.

موانع اجرای این اقدام چه هستند؟

تغییر دولت می‌تواند با سیاست‌های نامشخص و آشفته همراه گردد که این وضعیت منجر به وضع قوانین تابعیت و تضمین‌های لازم برای جلوگیری از بی‌تابیتی نمی‌شود.

اقدام ۶: اقدام به حمایت مالی از مهاجران بی‌تابیت و تسهیل امکان کسب تابعیت

نقطه شروع	حدافل ۱۰ کشور مکانیسم تشخیص موارد بی‌تابیت را دارند که منجر به وضع قانونی می‌شود که اجازه اقامت و برخورداری از حقوق اولیه بشری و تسهیل اعطای تابعیت را تضمین می‌کند.	
هدفگذاری‌ها	تا سال ۲۰۱۷	تا سال ۲۰۲۰
	۲۰ کشور دیگر (در مجموع ۳۰ کشور از سال ۲۰۱۴) رویه‌هایی در پیش گیرند که منجر به وضع قانونی شود تا اجازه اقامت و برخورداری از حقوق اولیه بشری و تسهیل اعطای تابعیت را تضمین کند.	۲۰ کشور دیگر (در مجموع ۵۰ کشور از سال ۲۰۱۴) رویه‌هایی تعیین می‌کنند که منجر به ایجاد وضعیت قانونی می‌شود تا اجازه اقامت و برخورداری از حقوق اولیه بشری و تسهیل اعطای تابعیت به مهاجران پناهنده را تضمین کند.
هدف سال ۲۰۲۴	۷۰ کشور، مهاجران بی‌تابیت را از طریق مراحل تعیین هویت شناسایی کنند که منجر به وضع قانونی شود تا اجازه اقامت و برخورداری از حقوق اولیه بشری و تسهیل اعطای تابعیت را تضمین کند.	

مفاد

اگرچه اکثر افراد بی‌تابیت در کشوری که متولد شده‌اند، می‌مانند، اما برخی دیگر مهاجر یا پناهنده می‌شوند. این افراد بی‌تابیت، یک اقلیت از جمعیت بی‌تابیت جهانی را تشکیل می‌دهند، اما بسیاری از آنها به‌عنوان افراد بی‌تابیت به رسمیت شناخته نمی‌شوند و با مشکلات جدی حقوق بشری مانند بازداشت‌های مکرر و طولانی‌مدت و یا فقر مواجه می‌شوند. اغلب، هیچ کشوری به آنها اقامت قانونی نمی‌دهد و مقامات کشورهای مبدأ آنها، مجدداً آنها را نمی‌پذیرند. اگرچه برخی از کشورها

مکانیسم‌هایی برای تعیین این دارند که آیا یک مهاجر، بی‌تابعیت است یا خیر، اما تأیید این امر لزوماً منجر به ایجاد وضعیت قانونی نمی‌شود تا اجازه اقامت، استفاده از حقوق اولیه و تسهیل در امر اعطای تابعیت را بدهد.

چگونه این اقدام می‌تواند اجرا شود؟

کنوانسیون ۱۹۵۴ در مورد وضعیت افراد بی‌تابعیت، سیستمی را برای حفاظت از حقوق این افراد بنا می‌کند. کنوانسیون سال ۱۹۵۴ نیاز به ایجاد مراحل برای تشخیص افرادی که در سرزمینشان بدون تابعیت هستند، از جمله افرادی که در بازداشت هستند و نمی‌توانند خارج شوند، دارد. این تصمیم می‌تواند مهاجران بی‌تابعیت را برای به‌دست آوردن اقامت قانونی امن که به نوبه خود اجازه می‌دهد تا آنها از حقوق اولیه بشری برخوردار شوند و سال‌های اقامت لازم برای تابعیت را جمع کنند، فراهم سازد.

مراسم قبول تابعیت در ریگا، لتونی. این زن یکی از ۷۷ نفر افراد بی‌تابعیت است که برای به‌دست آوردن شهروندی لتونی سوگند وفاداری به تابعیت می‌خورد.

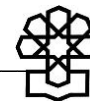

نیازمندی‌ها و مراحل تابعیت باید اصلاح شوند تا شرایط برای مهاجران پناهنده در به‌دست آوردن تابعیت تسهیل شود. برای مثال، با کاهش تعداد سال‌های اقامت لازم یا کاهش یا لغو هزینه‌های درخواست تابعیت. اطلاعات مربوط به الزامات تابعیت باید به راحتی قابل دسترس باشد. کشورها می‌توانند چنین معیارهایی را به کار گیرند حتی اگر در کنوانسیون ۱۹۵۴ عضو نیستند. شواهد نشان می‌دهد که ایجاد مراحل تشخیص بی‌تابعیتی، مهاجرت افراد بی‌تابعیت به کشورهایی که چنین مراحل دارند را افزایش نمی‌دهد.

چگونه کمیساریای عالی سازمان ملل متحد کمک می‌کند؟

فعالیت‌های عمده:

۱. حمایت و ارائه مشاوره فنی به وزارتخانه‌ها و پارلمان‌ها برای ایجاد سیستم‌های تشخیصی و حمایتی.
۲. ارائه آموزش برای افزایش ظرفیت سازمان‌های دولتی مربوطه برای به‌کارگیری سیستم تشخیص بی‌تابعیتی.

۳. حمایت از ایجاد پرونده‌های گزینشی برای بهبود نحوه شناسایی افراد بی‌تابعیت بازداشت شده به‌خاطر مهاجرت و تضمین آزادی این افراد از بازداشت تا زمان تصمیم‌گیری در مورد وضعیت آنها مطابق با قانون بازداشت مهاجرین ۲۰۱۴^۱.

۴. ارتقای تابعیت به‌عنوان یک راه‌حل برای مهاجران بی‌تابعیت و پناهندگان و تأکید بر نیاز پذیرش مراحل تسهیل شده، که برای تشخیص نیازهای خاص این گروه‌ها به‌کار گرفته می‌شود.

۵. سازماندهی بررسی‌های مطالعاتی توسط دولت‌های ذی‌ربط کشورهایی که دارای مراحل تشخیص هویت درستی هستند.

۶. تشویق کشورهایی که در حال حاضر در کنوانسیون ۱۹۵۴ عضو نیستند، تا با مفاد مندرج در اقدام شماره ۹ موافقت کنند.

چه شرایطی می‌تواند به اجرای این اقدام کمک کند؟

▪ تعهداتی برای ایجاد سازوکار تشخیص افراد بی‌تابعیت که برای کشورهای خاص در نشست وزرای کمیساریای عالی پناهندگان سازمان ملل در سال ۲۰۱۱ تعیین شده است.

▪ تعدادی از کشورها مایل به ارائه پشتیبانی فنی به دولت‌هایی هستند که در حال مطالعه برای ایجاد این مراحل هستند.

▪ ۱۸ کشور از سال ۲۰۱۱ به کنوانسیون ۱۹۵۴ ملحق شده‌اند و شماری نیز در حال بررسی اقدامات لازم برای اجرای آن هستند.

▪ درباره تعدادی از کشورهایی که در حال حاضر مکانیسم‌های داخلی برای تشخیص بی‌تابعیتی را در اختیار دارند، لازم است اطمینان حاصل شود که چنین مکانیسم‌هایی به اعطای یک وضعیت قانونی که اجازه اقامت، بهره‌مندی از حقوق اولیه بشری و تسهیل در امر تابعیت را می‌دهد، منتج شود.

موانع اجرای این اقدام چه هستند؟

▪ فقدان ظرفیت دولت برای به‌کارگیری تشخیص بی‌تابعیتی.

▪ تلقی نادرست برخی دولت‌ها از اینکه، ایجاد یک روش تشخیص افراد بی‌تابعیت منجر می‌شود تا افراد بی‌تابعیت برای دریافت حمایت به آن کشورها مهاجرت کنند.

▪ فقدان اطلاعات در مورد وجود یا تعداد مهاجرین بی‌تابعیت در قلمروی کشور مورد نظر.

۱. کمیساریای عالی پناهندگان سازمان ملل متحد (UNHCR)، انجمن جلوگیری از شکنجه (APT) و ائتلاف بازداشت بین‌المللی (IDC)، نظارت بر بازداشت مهاجرین. راهنمای عملی، ۲۰۱۴، در دسترس است در: <http://www.refworld.org/docid/5۳۷۰۶e۳۵۴.html>

اقدام ۷: اطمینان از ثبت تولد برای پیشگیری از بی‌تابعیتی

امکان تعیین نقطه شروع برای این اقدام وجود ندارد. طبق آمار سال ۲۰۱۰ که توسط یونیسف گزارش شده است، تولد ۲۳۰ میلیون کودک زیر ۵ ساله ثبت نشده است. نتیجتاً اطلاعاتی در مورد تعداد بسیاری از این کودکان که بی‌تابعیت رها شده‌اند، وجود ندارد.	
---	هدفگذاری‌ها
هیچ موردی درباره وضعیت بی‌تابعیتی به دلیل عدم ثبت تولد گزارش نشود.	اهداف تا سال ۲۰۲۴

مفاد

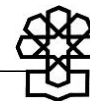
اگر افراد مشکلاتی برای اثبات ارتباطشان با یک کشور داشته باشند، در معرض بی‌تابعیتی قرار می‌گیرند. عدم ثبت تولد می‌تواند چنین خطری ایجاد کند. زیرا اسناد ثبت تولد، جایی که فرد متولد شده است و والدین آنها- بخش‌های کلیدی اطلاعاتی هستند که برای تعیین تابعیتی که یک کودک می‌تواند به دست آورد، لازم هستند. در نتیجه، ثبت تولد برای دستیابی به اهداف در اقدام شماره ۲ مهم است.

در بعضی از کشورها، ممکن است تولد کودکان ثبت نشود، زیرا ممکن است شیوه ثبت پیچیده باشد یا تکمیل الزامات و اسناد دشوار باشد. گروه‌های خاص ممکن است با مشکلات ویژه‌ای روبه‌رو شوند، به خصوص کودکانی که با ازدواج متولد نشده‌اند، جمعیت کوچرو و کودکان غیرشهروند از جمله پناهندگان و مهاجران. پایین بودن میزان ثبت تولد می‌تواند متعاقباً مشکلاتی ایجاد کند، زیرا پروسه‌ای برای ثبت دیرتر از تولد ایجاد نشده یا بسیار طولانی، پرهزینه و پیچیده است. بنابراین اطلاعات جمعیتی که ثبت نشده غیرقابل دسترس است.

از آنجایی که تابعیت به‌طور کلی براساس قانون تابعیت هر کشور به دست می‌آید، عدم ثبت تولد به خودی خود معمولاً افراد را بی‌تابعیت می‌کند. کمیساریای عالی پناهندگان سازمان ملل متحد همچنان به همکاری با یونیسف و سایر شرکا ادامه خواهد دهد تا اطلاعات بیشتری راجع به شکاف موجود در قانون و سیاست‌های مربوط به ثبت تولد که بی‌تابعیتی را افزایش می‌دهد، جمع‌آوری کند (همچنین مطابق مفاد اقدام شماره ۱۰). اثبات اینکه والدین ازدواج کرده‌اند نیز می‌تواند بر این مسئله تأثیر بگذارد که آیا کودک می‌تواند در هنگام تولد ثبت ولادت شود تابعیتی را کسب کند؛ این حوزه دیگری است که اطلاعات بیشتری در آن مورد نیاز است.

چگونه کشورها می‌توانند این اقدامات را انجام دهند؟

ثبت ولادت‌هایی که در داخل قلمرو یک کشور رخ می‌دهد، وظیفه هر دولت است. ثبت تولد هر کودک یک مسئله حیاتی است. با این حال، با توجه به اینکه ثبت تولد همیشه بموقع رخ نمی‌دهد، کشورها

نیاز به مراحل ثبت با تأخیر نیز دارند و باید اقداماتی را برای ثبت کودکان بزرگ‌تر یا بالغ به‌کار بگیرند. ثبت تولد باید به‌صورت رایگان، در دسترس و غیرتبعیض‌آمیز انجام شود.

این زن بی‌تابعیت در توکموک قادر به ثبت تولد نوزاد خود نیست، او در قرقیزستان به بهداشت عمومی یا کمک‌های اجتماعی برای کودک خود دسترسی ندارد. از سال ۲۰۰۷، قرقیزستان اقدامات گوناگونی را برای رفع بی‌تابعیتی انجام داده و بیش از ۶۵۰۰۰ نفر تابعیت به‌دست آورده‌اند.

چگونه کمیساریای عالی سازمان ملل متحد کمک می‌کند؟

فعالیت‌های عمده:

۱. حمایت از دولت‌ها برای شناسایی موانع قانونی، مرحله‌ای و عملی، از جمله موانع موجود در سطح جامعه، برای ثبت تولد.
  ۲. ارتقای وضعیت ثبت تولد، از جمله تسهیل دسترسی به مراحل در سطح جامعه، استقرار تیم‌های سیار برای رسیدگی به کاستی‌های موجود و ادغام ثبت تولد با سایر برنامه‌های عمومی مانند موارد مربوط به زایمان، مراقبت از مادران، نوزادان و آموزش و پرورش.
  ۳. تکمیل تلاش‌های صندوق کودکان ملل متحد (UNICEF)، کمیسیون‌های منطقه‌ای سازمان ملل، صندوق جمعیت سازمان ملل متحد (UNFPA)، سازمان بهداشت جهانی (WHO)، برنامه پیشرفت و توسعه ملل متحد (UNDP)، بانک جهانی، بانک‌های توسعه منطقه‌ای و اهداکنندگان دوجانبه، از جمله در چارچوب مفاد همکاری سازمان ملل متحد برای توسعه، برای ترویج و ارائه پشتیبانی فنی برای ثبت تولد و بهبود ثبت‌نام مدنی و سیستم‌های آمار حیاتی.
  ۴. حمایت از ارائه اطلاعات، کمک‌های حقوقی و کمپین‌های مستندسازی برای کمک به افراد بی‌تابعیت و افرادی که علی‌رغم برنامه‌های ثبت تولد در معرض بی‌تابعیتی هستند.
- برای جمعیت‌هایی که برایشان جای نگرانی وجود ندارد، کمیساریای عالی پناهندگان سازمان ملل متحد، تنها آنجا که احتمال دارد در زمینه‌های خاصی تابعیت افراد مورد سوءاستفاده قرار بگیرد و موجب افزایش بی‌تابعیتی شود، دخالت می‌کند. با توجه به تخصص آنها در ثبت تولد، مشارکت با سایر سازمان‌های سازمان ملل، منطقه‌ای و غیردولتی مورد نیاز است.

چه شرایطی می‌تواند به اجرای این اقدام کمک کند؟

- تضمین ثبت مدنی توسط دولت‌ها در نشست وزیران کمیساریای عالی پناهندگان سازمان ملل در سال ۲۰۱۱، تعهدات مندرج در مفاد بازبینی دوره‌ای جهانی شورای حقوق بشر و توصیه‌هایی که توسط نهادهای معاهده حقوق بشر سازمان ملل متحد طی دستورالعمل‌های خاص در متون معاهدات به دولت‌های خاص ارائه شده است.
- صندوق کودکان ملل متحد (UNICEF)، کمیسیون‌های منطقه‌ای سازمان ملل متحد، صندوق جمعیت سازمان ملل متحد (UNFPA)، سازمان جهانی بهداشت، برنامه پیشرفت و توسعه ملل متحد (UNDP)، بانک جهانی، بانک‌های توسعه منطقه‌ای و اهداکنندگان دوجانبه، منابع زیادی را برای حل این مسائل در سال‌های اخیر اختصاص داده‌اند.
- ثبت تولد احتمالاً در برنامه توسعه پس از ۲۰۱۵ نیز منعکس خواهد شد.
- تقریباً تمام کشورها در کنوانسیون حقوق کودک و / یا میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی عضو هستند که ملزم به ثبت هر کودک در هنگام تولد هستند.
- در حال حاضر تعدادی از ابتکارات بین‌دولتی منطقه‌ای برای بهبود ثبت و آمار حیاتی انجام می‌گیرند (مانند برنامه آفریقا در مورد بهبود سریع ثبت مدنی و آمار حیاتی در این قاره، برنامه استراتژیک منطقه‌ای برای بهبود نظام ثبت احوال و آمار حیاتی در آسیا و اقیانوس آرام، درخواست سازمان کشورهای آمریکایی برای ثبت جهانی تولد تا سال ۲۰۱۵).

موانع اجرای این اقدام چه هستند؟

- داده‌های پایه‌ای جمعیتی ناقص هستند و پیشرفت در محاسبه آنها دشوار است، زیرا هویت بسیاری از افراد مورد نظر در این اقدام کاملاً مستند نشده و بنابراین هیچ آماری موجود نیست.
- به‌علت ماهیت سیستماتیک برخی از مشکلات ناشی از پایین آمدن میزان ثبت تولد، حل آن می‌تواند هزینه‌بر باشد.

اقدام ۸: صدور اسناد تابعیت برای آنهایی که صلاحیت دارند

نقطه شروع	حداقل ۲۰ درصد از کشورها دارای جمعیت‌هایی هستند که به موجب قانون دارای حق تابعیت هستند، اما نمی‌توانند مدارک مستند تابعیت خود را کسب کنند.				
هدفگذاری	<table border="1"><tr><td>تا سال ۲۰۱۷</td><td>تا سال ۲۰۲۰</td></tr><tr><td>درصد کشورهایی که دارای جمعیت‌هایی هستند که به موجب قانون دارای حق تابعیت هستند، اما نمی‌توانند مدارک مستند تابعیت خود را کسب کنند به ۱۵ درصد کاهش یابد.</td><td>درصد کشورهایی که دارای جمعیت‌هایی هستند که به موجب قانون دارای حق تابعیت هستند، اما نمی‌توانند مدارک مستند تابعیت خود را کسب کنند، به ۱۰ درصد کاهش یابد.</td></tr></table>	تا سال ۲۰۱۷	تا سال ۲۰۲۰	درصد کشورهایی که دارای جمعیت‌هایی هستند که به موجب قانون دارای حق تابعیت هستند، اما نمی‌توانند مدارک مستند تابعیت خود را کسب کنند به ۱۵ درصد کاهش یابد.	درصد کشورهایی که دارای جمعیت‌هایی هستند که به موجب قانون دارای حق تابعیت هستند، اما نمی‌توانند مدارک مستند تابعیت خود را کسب کنند، به ۱۰ درصد کاهش یابد.
تا سال ۲۰۱۷	تا سال ۲۰۲۰				
درصد کشورهایی که دارای جمعیت‌هایی هستند که به موجب قانون دارای حق تابعیت هستند، اما نمی‌توانند مدارک مستند تابعیت خود را کسب کنند به ۱۵ درصد کاهش یابد.	درصد کشورهایی که دارای جمعیت‌هایی هستند که به موجب قانون دارای حق تابعیت هستند، اما نمی‌توانند مدارک مستند تابعیت خود را کسب کنند، به ۱۰ درصد کاهش یابد.				
اهداف تا سال ۲۰۲۴	هیچ کشوری جمعیتی نداشته باشد که به موجب قانون دارای حق تابعیت باشد، اما نتواند مدارک مستند تابعیتش را به‌دست آورد.				

مفاد

افراد ممکن است بی‌تابعیت بمانند، زیرا نمی‌توانند اسنادی را دریافت کنند که تابعیت آنها را ثابت کند. با این حال، رد اسناد تابعیت که منجر به بی‌تابعیتی می‌شود می‌تواند ناشی از تبعیض علیه گروه‌های خاصی باشد که به‌عنوان اتباع شناخته نمی‌شوند. اطلاعات موجود نشان می‌دهد که این خود یک علت عمده بی‌تابعیتی است. نقطه شروع فوق براساس اطلاعات، موجود، اما ناقص است و ابعاد کامل این مسئله را نشان نمی‌دهد. فقدان اسناد تابعیت به تنهایی معمولاً به این معنی نیست که یک فرد بی‌تابعیت است.

چگونه این اقدام می‌تواند اجرا شود؟

این مسئله حیاتی است که، آنها که دارای حق برخورداری از تابعیت هستند مدارک تابعیت را دریافت کنند. روش‌های به‌دست آوردن چنین اسنادی باید در دسترس و مقرون به‌صرفه باشند و به شیوه‌ای غیر تبعیض‌آمیز اجرا شوند. باید از روش‌های پرزحمت، طولانی و ایجاد شرایط سخت برای متقاضیان اجتناب کرد.

چگونه کمیساریای عالی سازمان ملل متحد کمک می‌کند؟

فعالیت‌های عمده:

۱. حمایت از دولت‌ها برای شناسایی موانع قانونی، رویه‌ای و عملی برای صدور اسناد تابعیت به کسانی که واجد آن هستند.
۲. حمایت و ارائه مشاوره فنی برای اصلاح قوانین، خط‌مشی‌ها و رویه‌ها برای اطمینان از اینکه کسانی که تحت قانون تابعیت واجد دریافت مدارک تابعیت هستند، آن را کسب می‌کنند.
۳. ارتقای روش‌های موجود و یکسان برای صدور اسناد تابعیت.
۴. ارائه پشتیبانی فنی به دولت برای صدور اسناد تابعیت.

۵. پشتیبانی از کمپین اطلاعات عمومی برای بالا بردن آگاهی از مراحل کسب اسناد تابعیت.
۶. حمایت از کمک‌های حقوقی به افرادی که درخواست اسناد تابعیت دارند.

بسیاری از اعضای جامعه کنترل، مانند این زنان در شوحده، عراق، اسنادی برای اثبات تابعیت عراقی ندارند و این آنها را در معرض مسئله بی‌تابعیتی قرار می‌دهد.

چه شرایطی می‌تواند به اجرای این اقدام کمک کند؟

- تعهدات مربوط به مسائل مرتبط، توسط کشورهای خاص در نشست وزیران کمیساریای عالی پناهندگان سازمان ملل ۲۰۱۱.
- هویت حقوقی می‌تواند در برنامه توسعه پس از ۲۰۱۵ منعکس شود.

موانع اجرای این اقدام چه هستند؟

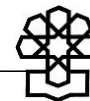
- داده‌های پایه‌ای جمعیتی ناقص هستند و پیشرفت در محاسبه آنها دشوار است، زیرا هویت بسیاری از افراد مورد نظر در این اقدام کاملاً مستند نشده و بنابراین هیچ آماری موجود نیست.
- به‌علت ماهیت سیستماتیک برخی از مشکلات ناشی از پایین آمدن میزان ثبت تولد، حل آن می‌تواند هزینه‌بر باشد.

اقدام ۹: پیوستن به کنوانسیون‌های افراد بی‌تابعیت در سازمان ملل متحد

نقطه شروع	۸۳ کشور عضو کنوانسیون ۱۹۵۴ هستند.	۶۱ کشور عضو کنوانسیون ۱۹۶۱ هستند.
هدفگذاری	تا سال ۲۰۱۷ ۱۰۰ کشور عضو کنوانسیون ۱۹۵۴ باشند. ۸۲ کشور عضو کنوانسیون ۱۹۶۱ باشند.	تا سال ۲۰۲۰ ۱۲۰ کشور عضو کنوانسیون ۱۹۵۴ باشند. ۱۰۳ کشور عضو کنوانسیون ۱۹۶۱ باشند.
هدف سال ۲۰۲۴	۱۴۰ کشور عضو کنوانسیون ۱۹۵۴ باشند.	۱۳۰ کشور عضو کنوانسیون ۱۹۶۱ باشند.

مفاد

کنوانسیون ۱۹۵۴ مربوط به وضعیت افراد بی‌تابعیت و کنوانسیون ۱۹۶۱ درباره کاهش افراد بی‌تابعیت، معاهدات کلیدی بین‌المللی طراحی شده برای حصول اطمینان از اینکه هر فرد دارای یک تابعیت

باشد، هستند. افراد بی‌تابعیت از مجموعه‌ای از امکانات حقوق بشری اصلی بهره می‌برند. کنوانسیون‌های مربوط به بی‌تابعیتی کافی نیستند، بلکه با طیف گسترده‌ای از استانداردهای قانونی بین‌المللی، به‌ویژه آنهایی که در معاهدات حقوق بشر وجود دارد، تکمیل می‌شوند.

کنوانسیون ۱۹۵۴ حداقل استانداردهای درمان برای افراد بی‌تابعیت را، با توجه به حقوق آنها، فراهم می‌کند. این حقوق شامل حق تحصیل، اشتغال و مسکن می‌شوند، اما محدود به آن نیستند. این مسئله بسیار مهم است که کنوانسیون ۱۹۵۴ حق داشتن هویت و اسناد مسافرتی و کمک‌های اداری را تضمین می‌کند. کنوانسیون ۱۹۶۱ یک چارچوب بین‌المللی برای تضمین حق هر فرد برای داشتن یک تابعیت ایجاد می‌کند. این امر مستلزم آن است که کشورها در قوانین تابعیتی خود، ضمانت‌هایی را برای جلوگیری از بی‌تابعیتی در هنگام تولد و بعد از آن در زندگی، ایجاد کنند.

تا سال ۱۹۹۵، هیچ آژانس بین‌المللی برای اجرای دو کنوانسیون بی‌تابعیتی فعالیت نکرده است. در نتیجه، با وجود اهمیت این معاهدات، آنها، کشورهای عضو بسیار کمتری نسبت به سایر معاهدات مربوط به حقوق بشر را جذب کرده‌اند. بعضی از کشورها به دلیل تلقی غلط از ماهیت تعهدات اعمال شده توسط کنوانسیون‌های بی‌تابعیتی، مانند اعتقاد بر اینکه آنها الزامات مفصل دشواری را تحمیل می‌کنند، محتاطانه عمل می‌کنند (درواقع، هیچ الزامات مفصلی ذیل مفاد کنوانسیون ۱۹۶۱ و کنوانسیون ۱۹۵۴ مطرح نشده است).

چگونه این اقدام می‌تواند اجرا شود؟

افزایش تعداد کشورهای عضو کنوانسیون ۱۹۵۴ مستقیماً با اقدام شماره ۶ مرتبط است، زیرا این امر مستلزم ایجاد مراحل تشخیص و چارچوب قانونی برای حفاظت از افراد بدون تابعیت است. دستیابی مفاد کنوانسیون ۱۹۶۱ بسیار ضروری است تا شکایات مربوط به قوانین تابعیتی را که می‌تواند به بی‌تابعیتی منجر شود، مورد نظارت قرار دهد. به‌ویژه در مواردی که به اقدامات شماره ۲ و ۵ منجر می‌شود.

چگونه کمیساریای عالی سازمان ملل متحد کمک می‌کند؟

فعالیت‌های عمده:

۱. حمایت از پارلمان‌ها و وزارتخانه‌های مرتبط، در برجسته ساختن مزایای پیوستن به کنوانسیون‌های بی‌تابعیتی و تعهدات برای دستیابی به اهداف آنها، تعهداتی که توسط کشورها را در مفاد بازبینی دوره‌ای جهانی شورای حقوق بشر و توصیه‌های مرتبط حقوق بشری سازمان ملل متحد، پذیرفته شده است.
۲. برجسته‌سازی ارزش کنوانسیون‌های بی‌تابعیتی در گردهمایی‌های چندجانبه.
۳. ارائه مشاوره فنی در خصوص مراحل رسمی برای پیوستن و همچنین برداشتن گام‌های لازم برای اجرای کنوانسیون‌های بی‌تابعیتی

چه شرایطی می‌تواند به اجرای این اقدام کمک کند؟

- تعهداتی توسط ۳۴ کشور عضو کمیساریای عالی پناهندگان سازمان ملل متحد در نشست وزیران سال ۲۰۱۱ پذیرفته شده است. پذیرش توصیه‌هایی به ۲۵ کشور برای پیوستن به کنوانسیون‌های بی‌تابعیتی در مفاد بازبینی دوره‌ای جهانی شورای حقوق بشر، توصیه‌هایی توسط معاهده حقوق بشر سازمان ملل طی دستورالعمل‌های خاص در متون معاهدات به دولت‌های خاص ارائه شده است.
- در این موضوع پیشرفت قابل توجهی وجود دارد. از سال ۲۰۱۱، زمانی که کمیساریای عالی پناهندگان سازمان ملل متحد برای افزایش دسترسی به کنوانسیون‌های بی‌تابعیتی یک کمپین راه‌اندازی کرد، ۲۷ کشور به یک کنوانسیون یا هر دو متعهد شده‌اند.

موانع اجرای این اقدام چه هستند؟

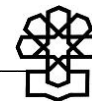
- با توجه به موضع برخی از کشورها در مورد معاهدات بین‌المللی مربوط به حقوق بشر، بعید است که دستیابی به اهداف دو کنوانسیون بی‌تابعیتی در دهه آینده صورت پذیرد. از این رو هدف، جاه‌طلبانه و قابل دستیابی است، اما پیشرفت جهانی برای دستیابی به آن کم است.

اقدام ۱۰: بهبود داده‌های کمی و کیفی در مورد جمعیت افراد بی‌تابعیت

نقطه شروع	• داده‌های کمی جمعیتی، در مورد جمعیت‌های بی‌تابعیت برای ۷۵ کشور به‌طور عمومی موجود است.	• تجزیه و تحلیل کیفی در مورد جمعیت‌های بی‌تابعیت برای حداقل ۴۵ کشور موجود است.
هدف‌گذاری	تا سال ۲۰۱۷	تا سال ۲۰۲۰
	• داده‌های کمی درباره جمعیت‌های بی‌تابعیت در ۱۰۰ کشور موجود باشد. • تجزیه و تحلیل کیفی جمعیت‌های بی‌تابعیت به‌طور عمومی برای حداقل ۷۰ کشور موجود باشد.	• داده‌های کمی درباره جمعیت‌های بی‌تابعیت در ۱۲۰ کشور موجود باشد. • تجزیه و تحلیل کیفی جمعیت‌های بی‌تابعیت به‌طور عمومی برای حداقل ۱۰۰ کشور موجود باشد.
اهداف سال ۲۰۲۴	• داده‌های کمی درباره جمعیت‌های بی‌تابعیت برای ۱۵۰ کشور به‌طور عمومی موجود باشد.	• تجزیه و تحلیل کیفی جمعیت‌های بی‌تابعیت به‌طور عمومی برای حداقل ۱۲۰ کشور موجود باشد.

مفاد

محاسبه مسئله بی‌تابعیتی از آنجا پیچیده است که افراد بی‌تابعیت اغلب در شرایط دشوار در حاشیه جامعه زندگی می‌کنند. به‌طور مکرر هویت افراد بی‌تابعیت نه تنها مستند نمی‌شود، بلکه توسط مقامات نادیده گرفته شده و در ادارات ثبت ملی و پایگاه‌های داده ثبت نمی‌شود. از این بیشتر، حتی در سرشماری نفوس نیز محاسبه نمی‌شود. از ۱۴۲ سرشماری نفوس ملی که از سال ۲۰۰۵ انجام شده و

سازمان ملل برای آن پرسشنامه داشته است، تنها ۱۱۲ مورد سؤالی مربوط به تابعیت در خود داشته‌اند و کمتر از ۲۵ درصد آن شامل یک گزینه از پیش تعیین شده برای آمارگیران نفوس برای ثبت پاسخ کسانی که خودشان را بی‌تابعیت می‌دانند وجود داشته است.

داده‌های کمی و تجزیه و تحلیل کیفی، که شامل ارزیابی مقیاس این وضعیت از نظر ابعاد و گستره جغرافیایی است، مشخصات جمعیت متأثر (شامل ترکیب جمعیتی آنها با داده‌های به تفکیک جنسیت و سن)؛ تجزیه و تحلیل علل و پیامدهای بی‌تابعیتی را مشخص می‌کند. با عنایت به حقوق مدنی، سیاسی، اقتصادی و اجتماعی؛ یک نگاه مجمل بر موانع و پتانسیل راه‌حل‌ها برای دولت‌ها ضروری است تا پاسخگویی مناسبی برای مقوله بی‌تابعیتی داشته باشند و کمیساریای عالی پناهندگان سازمان ملل متحد را قادر سازند تا در دستیابی به اهداف خود همانند پیشرفت در اجرای برنامه اقدام جهانی موفق شود. پیاده‌سازی این اقدام داده‌های دیگری مربوط به سایر اقدامات را فراهم می‌کند.

چگونه این اقدام می‌تواند اجرا شود؟

آمار و اطلاعات مربوط به وضعیت جمعیت‌های بی‌تابعیت را می‌توان با استفاده از طیف وسیعی از روش‌ها، از جمله تجزیه و تحلیل داده‌های ثبت مدنی، آمار نفوس، نظرسنجی‌های هدفمند و مطالعات جمع‌آوری کرد.

ایجاد مراحل تعیین شده مطابق با اقدام ۶ به داده‌های جدید در کشورهای میزبان مهاجرین بی‌تابعیت منتج خواهد شد. تقویت ثبت مدنی و سیستم‌های آمار حیاتی مطابق با اقدام ۷ نیز به دسترسی به اطلاعات کمی کمک خواهد کرد.

چگونه کمیساریای عالی سازمان ملل متحد کمک می‌کند؟

فعالیت‌های عمده:

۱. حمایت از وجود سؤالات مربوط به تابعیت در سال ۲۰۲۰ در سرشماری نفوس و مسکن که در سال ۲۰۱۵ آغاز می‌شود و عبارت است از:

- قرار دادن یک توصیه در بازنگری در اصول و توصیه‌های آینده برای سرشماری نفوس و مسکن توسط بخش آمار سازمان ملل؛
- گفتگو با ادارات آمار ملی، در هماهنگی با صندوق جمعیت سازمان ملل متحد و کمیسیون‌های منطقه‌ای سازمان ملل،

۲. به‌کارگیری نظرسنجی‌های هدفمند و مطالعاتی که شامل ارزیابی مشارکتی با افراد و گروه‌های بی‌تابعیت است، برای تعیین ابعاد جمعیت بی‌تابعیت در کشورها و مناطقی که با جمعیت بی‌تابعیت شناخته شده هستند،

۳. حمایت دولت‌ها در مورد مزایای جمع‌آوری داده‌های ملی در مورد افراد بی‌تابعیت و افرادی که تابعیت آنها مشخص نشده است برای ثبت‌نام، مستندسازی، ارائه خدمات عمومی، حفاظت از قانون و نظم و طرح‌های توسعه،

۴. جمع‌آوری، تجزیه و تحلیل و به اشتراک‌گذاری با دولت‌ها، داده‌های موجود در مورد جمعیت‌های بی‌تابعیت جمع‌آوری شده توسط کنشگران جامعه مدنی.

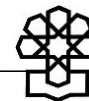
چه شرایطی می‌تواند به اجرای این اقدام کمک کند؟

- توصیه‌های آینده از بخش آمار سازمان ملل و کمیسیون‌های منطقه‌ای که به وجود پرسش‌های تابعیتی در پرسشنامه‌های سرشماری اشاره دارد.

- تجربه‌ای که از نظرسنجی‌های گذشته و مطالعات در مورد جمعیت‌های بی‌تابعیت به دست آمده است نشان می‌دهد که کمیساریای عالی پناهندگان سازمان ملل متحد و اعضایشان در حال حاضر در این حوزه به‌طور قابل توجهی متخصص هستند.

موانع اجرای این اقدام، چه هستند؟

- شناسایی افراد بی‌تابعیت به خودی خود دشوار است، زیرا اغلب آنها به دلیل نبود قوانین حفاظتی مطمئن، تمایلی به شناسایی ندارند.

پیوست‌ها

پیوست ۱. الگوی نمونه برنامه اقدام ملی برای پایان دادن به بی‌تابیتی

محتوای اجمالی

محتوای اجمالی عبارتست از:

- خلاصه‌ای از هدف برنامه ملی اقدام؛
- روش مورد استفاده برای توسعه برنامه اقدام ملی (شامل هرگونه مشورت با دست‌اندرکاران)؛
- اقدام خاص انتخاب شده و دلایل انتخاب آن؛
- هرگونه مکانیسم نظارت و ارزیابی.

اقدامات

اقدام: [یکی از اقدامات برنامه اقدام جهانی را انتخاب کنید].

مفاد ملی برنامه: [شرح مختصری از مفاد تاریخی و رایج این مسئله مطابق با شرایط موجود مورد بررسی قرار می‌گیرد که می‌تواند اجرای این اقدام را تسهیل نموده و هرگونه مانع برای دستیابی به آن را رفع نماید].

اقدام		
هدفگذاری‌ها	هدف	نقطه شروع
[تشریح نتایج حاصل در فواصل که به دستیابی به هدف نهایی می‌انجامد و تاریخ در نظر گرفته شده برای دستیابی به هر هدفگذاری. هر اقدامی ممکن است چندین هدفگذاری داشته باشد].	[توصیف نتیجه نهایی و تاریخی که این نتیجه به دست خواهد آمد].	[توصیف وضعیت فعلی که اقدام به آن مربوط خواهد بود].
	شاخص عملکرد: [تعریف یک شاخص عملکرد برای نتیجه نهایی].	
حمایت کمیساریای عالی پناهندگان سازمان ملل و سایر افراد دست‌اندرکار	افراد مسئول	فعالیت‌ها
[نوع توصیف نوع حمایت از کمیساریای عالی پناهندگان سازمان ملل متحد و سایر ذی‌نفعان در هر فعالیت را فراهم می‌کند].	[مقامات مسئول اجرای فعالیت‌ها را شرح دهید].	[شرح فعالیت‌هایی که برای دستیابی به هدفگذاری‌ها به کار گرفته می‌شود].

لطفا اقدامات فوق را برای اقدام دیگر نیز تکرار کنید.

پیوست ۲. استانداردهای بین‌المللی کلیدی

اقدام مربوطه	استاندارد
	اعلامیه جهانی حقوق بشر
	ماده (۱۵)
۸-۱	۱. هرکسی حق تابعیت دارد. ۲. هیچ‌کس نباید خودسرانه از ملیت خودش محروم شود و حق تغییر تابعیت را به او ندهند
	دادگاه بین‌المللی حقوق بشر و حقوق سیاسی
	ماده (۱۶)
۸	حق هرکس قبل از هر قانونی باید به رسمیت شناخته شود.
	ماده (۲۴)
۲ و ۳ و ۷	۲. هر کودک باید بلافاصله بعد از تولد ثبت‌نام شود و نام خانوادگی داشته باشد. ۳. هر کودک حق دارد که یک تابعیت بگیرد.
	ماده (۲۶)
۴	همه افراد در پیشگاه قانون برابرند و باید مستحق حمایت برابر قانونی، بدون تبعیض باشند. در این راستا، قانون هرگونه تبعیض را ممنوع کرده و این مسئله برای همه افراد به‌طور برابر و مؤثر نسبت به تبعیض‌هایی چون نژاد، رنگ، جنس، زبان، مذهب، عقاید سیاسی یا دیگر عقاید، اصالت ملی یا اجتماعی، اموال، تولد یا مسائل دیگر تضمین شده است.
	کنوانسیون حقوق فرزند
	ماده (۲)
۴	۱. کشورهای عضو باید حقوق هر کودک را براساس آنچه در کنوانسیون فعلی آمده به رسمیت بشناسند و از اختیارات قانونی کودک بدون تبعیض از هر نوعی، بی‌توجهی به والدین یا قیمینش، رنگ، جنسیت، زبان، مذهب، عقاید سیاسی و یا دیگر عقاید، اصالت ملی، قومی و اعتقادی والدینش، قیمینش و یا اعضای خانواده‌اش، محافظت نمایند. ۲. کشورهای عضو باید همه ابزار لازم را برای اطمینان از اینکه کودک در برابر همه انواع تبعیض یا مجازات براساس وضعیت، فعالیت‌ها، ابراز نظرات و یا اعتقادات والدین، نگهبانان قانونی یا اعضای خانواده محافظت می‌شود.
	ماده (۷)
۱ و ۲ و ۳ و ۷	۱. کودک باید بلافاصله پس از تولد ثبت‌نام شود و از تولد تا نامگذاری، تا جای ممکن از حق داشتن تابعیت و حق برخورداری از مراقبت والدینش برخوردار باشد. ۲. کشورهای عضو باید از اجرای این حقوق در راستای قوانین ملی و تعهدات خود به موجب قوانین بین‌المللی مربوطه به‌ویژه آنجا که ممکن است منجر به بی‌تابیتی شود اطمینان حاصل کنند.
	کنوانسیون حذف تبعیض نژادی
	ماده (۵)
۴	[...] کشورهای عضو متعهد می‌شوند که تبعیض نژادی را در تمام اشکال آن ممنوع و حقوق هر فردی را بدون هیچ‌گونه تبعیضی به‌خاطر نژاد، رنگ، ملیت یا قومیت و برابری در پیشگاه قانون تضمین نمایند، مخصوصاً در برخورداری از حقوق زیر: ... د) دیگر حقوق مدنی، به‌ویژه [...] iii حق تابعیت.

اقدام مربوطه	استاندارد
کنوانسیون حذف هرگونه تبعیض علیه زنان	
۳	<p>ماده (۹)</p> <p>۱. کشورهای عضو باید به زنان حقوق برابر با مردان برای حفظ یا تغییر تابعیت اعطا کنند. آنها باید به طور خاص اطمینان حاصل کنند که نه ازدواج با یک بیگانه و نه تغییر تابعیت توسط شوهر در هنگام ازدواج به طور خودکار تابعیت زن را بی‌تابیتی یا اجبار به پذیرش تابعیت شوهر تغییر نمی‌دهد.</p> <p>۲. کشورهای عضو باید حقوق زنان را همچون مردان در موضوع تابعیت فرزندانشان اعطا کنند.</p>
کنوانسیون ۱۹۵۴ مربوط به افراد بی‌تابعیت	
۶ ۶ و ۱	<p>پیمان کامل ۶</p> <p>ماده (۳۲)</p> <p>کشورهای متعهد باید تا حد ممکن افراد بی‌تابعیت را پذیرفته و فرایند اعطای تابعین آنها را تسهیل نمایند. به ویژه به هر شکلی تلاش نمایند فرایند اعطای تابعیت را تسهیل نمایند و هزینه‌های آن را تا حد ممکن کاهش دهند.</p>
کنوانسیون ۱۹۶۱ کاهش بی‌تابیتی	
۲	<p>ماده (۱)</p> <p>۱. یک کشور متعهد، باید به فردی که در قلمرو آن کشور متولد شده تابعیت اعطا نماید تا بی‌تابیت نباشد [...] .</p>
۲	<p>ماده (۴)</p> <p>۱. یک کشور متعهد، باید تابعیت خود را به شخصی که در قلمروی کشوری متعهد به دنیا نیامده و یکی از والدینش در زمان به دنیا آمدن در تابعیت آن کشور است، اعطا کند، تا بی‌تابیت نباشد [...] .</p>
۴	<p>ماده (۹)</p> <p>کشورهای متعهد نباید هیچ شخصی یا گروهی را براساس مسائل نژادی، قومی، مذهبی یا سیاسی محروم کنند.</p>
۵	<p>ماده (۱۰)</p> <p>۱. هر معاهده‌ای بین کشورهای متعهد، که برای انتقال قلمرو، بسته شده است، باید تمهیداتی را طراحی کند تا اطمینان حاصل شود که هیچ‌کس در نتیجه فرایند انتقال به یک فرد بی‌تابعیت تبدیل نمی‌شود. یک کشور متعهد باید از بهترین اقدامات خود بهره بگیرد تا اطمینان حاصل نماید که هر معاهده این‌چنینی با یک کشور دیگر که عضو این کنوانسیون نیست، حاوی چنین تمهیداتی باشد.</p> <p>۲. در صورت عدم وجود چنین تمهیداتی، یک کشور متعهد که قلمروش انتقال یافته است یا قلمرویی را به دست آورده است، باید تابعیت خود را به اشخاصی که در نتیجه این انتقال بی‌تابعیت می‌مانند، اعطا کند.</p>
کنوانسیون حقوق افراد معلول	
۲ و ۴ و ۷ و ۸	<p>ماده (۱۸)</p> <p>۱. کشورهای عضو باید حقوق افراد معلول را به‌رای آزادی نقل مکان، آزادی انتخاب محل اقامت و تابعیت خود، را به همان اندازه با دیگران، در صورت حصول اطمینان از معلولیت آنها به رسمیت بشناسند.</p> <p>الف) حق به دست آوردن و تغییر تابعیت داشته باشند و از تابعیت به دلیل معلولیت محروم نشوند.</p>

اقدام مربوطه	استاندارد
	<p>ب) به دلیل معلولیت، از دستیابی به مالکیت و استفاده از اسناد تابعیت و سایر اسناد شناسایی هویت یا بهره بردن از اقدامات مربوطه از جمله اقدامات مهاجرتی که استفاده از حق آزادی نقل مکان را برای آنها تسهیل می‌کند. محروم نشوند.</p> <p>ج) برای ترک هر کشوری از جمله کشور خودشان، آزاد باشند؛</p> <p>د) به طور خودسرانه یا به خاطر معلولیت، از حق ورود به کشورشان محروم نشوند.</p> <p>۲. کودکان دارای معلولیت باید بلافاصله پس از تولد ثبت‌نام شوند و از تولد تا نامگذاری، تا جای ممکن از حق داشتن تابعیت و حق مراقبت والدین خود برخوردار شوند.</p>
	کنوانسیون بین‌المللی حمایت از حقوق کارگران مهاجر و اعضای خانواده‌شان
۷ و ۲	<p>ماده (۲۹)</p> <p>هر کودک کارگر مهاجر باید حق داشتن نام، ثبت‌نام تولد و تابعیت داشته باشد.</p>
	قطعنامه‌های مجمع عمومی سازمان ملل مرتبط با مسئله تابعیت و بی‌تابعیتی
۱۰ و ۹	<p>مجمع عمومی ...</p> <p>۸. استقبال می‌کند از تعهداتی که توسط آن، کشورها به کنوانسیون‌های بی‌تابعیتی متعهد شوند، در کنوانسیون ۱۹۵۴ در خصوص وضعیت افراد بی‌تابعیت و در کنوانسیون ۱۹۶۱ درباره کاهش تابعیتی، و همچنین تعهداتی برای حذف شبهات مربوط به آنها، ... کشورهایی را که این ابزار را مورد بررسی قرار ندادند تشویق می‌کند تا به کار کمیساریای عالی در خصوص شناسایی افراد بی‌تابعیت، جلوگیری و یا کاهش بی‌تابعیتی و حمایت از افراد بی‌تابعیت، توجه کنند. مثال‌های دیگر موجود هستند در:</p> <p>http://www.refworld.org/docid/4c49a02c2.html</p>
	کمیته اجرایی کمیساریای عالی پناهندگان سازمان ملل متحد، نتیجه‌گیری در مورد شناسایی، پیشگیری و کاهش بی‌تابعیتی و حفاظت از افراد بی‌تابعیت، شماره ۱۰۶
۷ و ۴ و ۵	کل سند
	کمیته اجرایی کمیساریای عالی سازمان ملل متحد، نتیجه‌گیری در مورد روند دیوان عالی، شماره ۱۱۱
۷	کل سند
	شورای حقوق بشر سازمان ملل متحد، محرومیت خوسرانه از تابعیت: قطعنامه به کار گرفته شده توسط شورای حقوق بشر ۱۱ جولای ۲۰۱۴
۷ و ۳ و ۴ و ۵	کل سند
	شورای حقوق بشر سازمان ملل، حق تابعیت: زنان و کودکان، ۱۶ ژوئیه ۲۰۱۲، ۴/۲۰A / HRC / RES /
۹ و ۷ و ۴ و ۳ و ۲	کل سند
	مواد کمیسیون حقوق بین‌الملل درباره تابعیت افراد بومی مرتبط با مورد انتقال تابعیت
۵	کل سند
	منشور آفریقایی حقوق و رفاه اجتماعی
۷ و ۲	<p>ماده (۶)</p> <p>۳. هر کودک حق دارد که یک تابعیت بگیرد.</p> <p>۴. کشورهای عضو منشور باید اطمینان حاصل کنند که قوانین قانون اساسی‌شان اصولی را مطرح می‌سازد که به موجب آن کودک باید تابعیت آن کشور را که در قلمروی آن متولد شده است به‌دست آورد، در صورتی که از زمان تولد تابعیت کشوری دیگر را با توجه به قوانینش دریافت نکند.</p>

اقدام مربوطه	استاندارد
	کنوانسیون آمریکا در مورد حقوق بشر
۴ و ۲۱	<p>ماده (۲۰)</p> <p>۱. هر شخص حق داشتن یک تابعیت را دارد.</p> <p>۲. هر شخص حق دارد اگر به تابعیت کشوری در نیامده به تابعیت کشوری که در قلمرویش متولد شده برسد.</p> <p>۳. هیچ کس نباید خودسرانه از تابعیت خود و یا حق تغییر آن محروم شود.</p>
	اعلامیه آمریکایی وظایف و حقوق افراد
۱	<p>ماده (۱۹)</p> <p>هر فرد به موجب قانون، حق برخورداری از تابعیت و در صورت تمایل تغییر آن به تابعیت هر کشور دیگری که مایل است به او تابعیت دهد را دارد.</p>
	کنوانسیون اروپایی تابعیت
۶ و ۲۱	<p>ماده (۶)</p> <p>۱. هر کشور عضو باید در قانون داخلی خود در مورد تابعیت قوانینی برای افراد ذیل تهیه کرده باشد:</p> <p>الف) کودکانی که یکی از والدین آنها، در زمان تولد این کودکان، تابعیت این کشور عضو را در اختیار دارد با توجه به هرگونه استثنائی است که ممکن است توسط قانون داخلی برای کودکان متولد شده در خارج از کشور در نظر گرفته شود. همین‌طور کودکانی که والدینشان از طریق فرایند تشخیص هویت، حکم دادگاه یا مراحل این‌چنینی شناسایی شده‌اند. هر کشور عضو می‌تواند طبق قانون داخلی اطمینان حاصل کند که کودک، تابعیت خود را می‌گیرد؛</p> <p>ب) کودکانی با اصالت نامعلوم در قلمرو کشور، که ممکن است بی‌تابعیت شوند.</p> <p>۲. هر کشور عضو باید در قانون داخلی خود تمهیداتی برای دریافت تابعیت کودکانی که در قلمرو آن کشور به دنیا آمده‌اند و در خواست تابعیت دیگری ندارند، اتخاذ کند.</p> <p>۴. هر کشور عضو باید در قانون داخلی خود تمهیداتی برای تسهیل دریافت تابعیت افراد ذیل در نظر بگیرد: [...] (ج) افراد بی‌تابعیت و پناهندگان به رسمیت شناخته شده و ساکنین قانونی این سرزمین هستند.</p>
	شورای کنوانسیون اروپا برای اجتناب از بی‌تابعیتی در زمان تغییر دولت‌ها
۵	<p>ماده (۲)</p> <p>هرکس که در زمان تغییر دولت، تابعیت دولت پیشین را داشته باشد و در نتیجه تغییر دولت بی‌تابعیت شود حق دارد به موجب مواد قانونی ذیل تابعیت آن کشور را داشته باشد:</p> <p>ماده (۳)</p> <p>کشور مورد نظر باید همه اقدامات لازم را برای جلوگیری از بی‌تابعیتی افرادی که در زمان تغییر دولت، تابعیت دولت پیشین را داشتند، بگیرد.</p>
	کنوانسیون مستقل کنوانسیون حقوق بشر و آزادی‌های اصلی
۸ تا ۱	<p>ماده (۲۴)</p> <p>۱. هرکسی باید حق شهروندی داشته باشد.</p>
	میثاق حقوق کودک در اسلام
۷ و ۲	<p>ماده (۷)</p> <p>۱. یک کودک پس از تولد، حق داشتن یک نام خوب را داشته باشد، برای ثبت نام شدن توسط</p>

اقدام مربوطه	استاندارد
	<p>مقامات مربوطه، تابعیت مشخص خود را داشته باشد. والدین خود، تمام خویشاوندان و مادر رضاعی خود را بشناسد.</p> <p>۲. کشورهای عضو میثاق، باید عناصر هویت کودک، از جمله اسم، ملیت و روابط خانوادگی خود را طبق قوانین داخلی خود حفظ کنند و برای حل مسئله بی‌تابعیتی برای هر فرزند متولد شده در آن سرزمین یا هر شهروند دیگری در خارج از قلمرو تلاش نمایند.</p> <p>۳. فرزندی که نسب نامشخصی دارد و یا افرادی که با این وضعیت قانونی شناخته می‌شوند، باید حق داشته باشند بدون فرزندخواندگی مراقبت و سرپرستی شوند.</p>
منشور عرب در مورد حقوق بشر	
۴ و ۳ و ۱	<p>ماده (۲۹)</p> <p>۱. هرکس حق دارد که تابعیت داشته باشد. هیچ کس نباید خودسرانه یا غیرقانونی از تابعیت محروم شود.</p> <p>۲. کشورهای عضو منشور باید اقدامات لازم را مطابق با قوانین داخلی خود در مورد تابعیت انجام دهند تا کودک بتواند تابعیت مادری خود را به‌دست آورد و در همه موارد، نفع فرزند مورد توجه قرار گیرد.</p>
اعلامیه حقوق بشر آسه آن	
1 تا 8	<p>ماده (۱۸)</p> <p>هر شخص حق دارد طبق قانون تابعیت داشته باشد هیچ شخصی نباید خودسرانه از تابعیت محروم شود و یا حق تغییر این تابعیت را رد کند.</p>
<p>سازماندهی ایالت‌های آمریکا، قطعنامه مجمع عمومی، (AG/RES. 2826 (XLIV-O/14) پیشگیری و کاهش بی‌تابعیتی و حفاظت از افراد بی‌تابعیت در آمریکا، ۴ ژوئن ۲۰۱</p>	
۶، ۷، ۹	تمام سند

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۱۶۹۲۷

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: مروری بر «برنامه اقدام جهانی برای پایان دادن به مسئله بی‌تابیتی»

نام دفتر: مطالعات آموزش و فرهنگ

ترجمه و تنظیم‌کنندگان: حسین ترقی، اسماعیل نوده فراهانی

ناظر علمی: سینا کلهر

ویراستار تخصصی: _____

ویراستار ادبی: _____

واژه‌های کلیدی:

۱. تابعیت

۲. اقامت

۳. برنامه اقدام جهانی

تاریخ انتشار: ۱۳۹۸/۱۲/۲۱